

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Michaela Štegenerová

**SKAUTING A JEHO VLIV NA DĚTI
2. STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

Olomouc 2018

vedoucí práce: doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Skauting a jeho vliv na děti 2. stupně základní školy* vypracovala samostatně pod vedením doc. Mgr. Štefana Chudého, Ph. D. a s použitím uvedené odborné literatury a pramenů.

V Brně dne 8. 12. 2018

.....
Michaela Štegnerová

Poděkování

Na tomto místě děkuji svému vedoucímu bakalářské práce doc. Mgr. Štefanu Chudému, Ph. D. za vedení práce a poskytnuté rady. Děkuji těm, kteří se podíleli na výzkumu za ochotu a čas, který mu věnovali. Dále děkuji svým blízkým za jejich podporu.

OBSAH

ÚVOD	6
1 CÍLE PRÁCE.....	8
2 SKAUTING A JEHO HISTORIE	9
2.1 Co je to skauting	9
2.2 Počátky skautingu ve světě a jeho vývoj do současnosti	10
2.3 Vznik českého skautingu a jeho historie	12
2.4 Současnost českého skautingu.....	13
3 SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA	14
3.1 Družina a družinový systém	15
3.2 Dospělý průvodce	16
3.3 Příroda	17
3.4 Symbolický rámeček	19
3.5 Slib a zákon	20
3.6 Učení se zkušeností (i výchova mravní).....	21
3.7 Program osobního růstu.....	23
4 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ OHROŽUJÍCÍ ZDRAVÝ VÝVOJ DOSPÍVAJÍCÍCH.....	25
4.1 Projevy rizikového chování žáků 2. stupně ZŠ	25
4.1.1 Lhaní	25
4.1.2 Záškoláctví.....	25
4.1.3 Agrese, šikana (kyberšikana), násilí	26
4.1.4 Krádeže	26
4.1.5 Vandalismus.....	27
4.1.6 Závislostní chování (drogy, netolismus, gambling, atd.).....	27
4.1.7 Extremismus	28
4.1.8 Poruchy příjmu potravy	28
4.1.9 Rizikové chování v dopravě a rizikové sporty.....	29

4.1.10	Xenofobie, Intolerance, homofobie	29
4.1.11	Sexuální rizikové chování.....	30
4.2	Prevence a role skautingu	30
4.2.1	Primární prevence	31
4.2.2	Sekundární prevence	31
4.2.3	Terciární prevence.....	31
4.2.4	Skauting a prevence	32
5	POUŽITÁ METODIKA	34
5.1	Cílová skupina	34
5.1.1	Charakteristika období dospívání.....	34
5.1.2	Vývoj dívky vs. chlapci.....	36
5.2	Dotazníkové šetření	37
5.2.1	Struktura dotazníku	37
5.2.2	Distribuce dotazníků	38
5.2.3	Vyhodnocování dotazníků	38
6	ANALÝZA VÝSLEDKŮ.....	40
6.1	Setkání respondentů s rizikovým chováním.....	44
6.2	Účast respondentů na rizikovém chování.....	46
6.2.1	Díličí výsledky týkající se účasti skautů a neskautů na RCH	47
7	DISKUZE VÝSLEDKŮ.....	50
	ZÁVĚR	52
	LITERATURA.....	54
	Příloha č. 1 Otázky v dotazníkovém šetření.....	60
	ANOTACE.....	66

ÚVOD

Skauting je celosvětové výchovné hnutí spojující zhruba 50 000 000 lidí (děti, mládež i dospělí), které mladé lidi nejen vychovává, ale vede i k sebevýchově. Rozvíjí mladé lidi prostřednictvím hodnotového systému, který je založen na skautském slibu a zákoně. Napomáhá tomu, aby se tito lidé rozvíjeli coby jednotlivci a zároveň dokázali plnohodnotně hrát konstruktivní roli ve společnosti.

Jelikož jsem jeho součástí a pár let jsem vedla děti v rámci hnutí, vybrala jsem si téma, které je právě na skauting zaměřeno. Ráda bych poukázala na vliv skautingu, který má na své členy.

V práci přiblížím historické pozadí skautingu, protože už více než 100 let působí na své členy ve světě i u nás. Praxe v průběhu historie ukázala a potvrdila lákavou nabídku tohoto hnutí a prověřila účinnost skautské výchovné metody, kterou zavedl na počátku minulého století světový zakladatel Robert Baden-Powell.

Výchovná metoda ve skautu je složena ze sedmi prvků: družina a družinový systém, dospělý průvodce, příroda, symbolický rámec, slib a zákon, učení se zkušeností a program osobního růstu. Prvky podrobněji přiblížím v samostatné kapitole, protože jejich komplexní uvedení do praxe tvoří základ skautské výchovy a odlišuje od ostatních volnočasových organizací. V podkapitole popisující družinu, a její systém obeznamuji se základní buňkou skautingu, kterým je právě družina a v ní se odehrává hlavní výchovné působení. Kapitola seznamuje také s posláním a principy, které patří mezi hlavní pilíře hnutí.

Dále v práci se věnuji kapitole rizikového chování, které je typické pro dospívající. Popisují jednotlivá riziková chování, která se často u dospívajících vyskytují. Dospívající mají zajímavý psychologický vývoj a jeho detailní náhled dává pochopit tuto cílovou skupinu vzhledem k vývoji a rizikům, kterým čelí. Cílová skupina v mé práci zahrnuje dospívající ve věku 11 – 15 let. Vzhledem k rizikům se v práci zmiňuji i o prevenci jako důležité součásti připravenosti vyhýbání se rizikovému chování.

Skauting považuji za významný aspekt v prevenci, protože oslovuje většinou lidi náhodně, stačí jen zájem o činnosti ve skautu (pestrý výběr) a je možné mladého jedince všestranně formovat mnohdy po dobu několika let.

V praktické části práce analyzuji výsledky výzkumu provedeného dotazníkovým šetřením. Dotazník byl zaměřen právě na vliv skautingu na své členy, zda jim napomáhá k tomu, aby se dokázali vyhnout rizikovému chování. Data byla posbírána i od

dospívajících, kteří nejsou členy skautského hnutí (dále v práci neskauti), aby bylo možné porovnat obě skupiny a zjistit, jestli skauting má opravdu pozitivní vliv na formování jedince.

1 CÍLE PRÁCE

Tato bakalářská práce se zaměřuje na vychovávání ve skautské organizaci a blíže jej popisuje. Seznámí čtenáře se základními pojmy o skautingu i o jeho výchovné metodě. Pokusí se objasnit, zda má skauting vliv v praxi a prokáže to na konkrétních datech. Práce je určena skautským vedoucím, rodičům i nečlenům, kteří se o toto téma zajímají nebo se chtějí poznat podstatu skautského hnutí. Rodičům může pomoci v rozhodování, zda dát dítě do skautské organizace nebo ne, vedoucím v tom, zda jejich práce je efektivní a nečlenům pomůže k získání povědomí o této organizaci.

Cílem této práce je zjistit: „Jaký je vliv skautingu u cílové skupiny dětí ve věku 11 – 15 let na snížení rizikového chování?“

Moje hypotéze je: „Skauting má pozitivní vliv na snížení rizikového chování.“

Cílová skupina dospívajících je velmi zajímavá v rámci tématu práce, změny, kterými prochází a vlivy, kterým musí čelit, jsou velmi náročné a vysvětlují i proč tito mladí dospívající ne vždy jednají správně.

Specifické cíle bakalářské práce jsou:

- definovat základní pojmy týkající se skautingu,
- definovat rizikové chování ohrožující zdravý vývoj žáků 2. stupně,
- provést dotazníkové šetření u cílové skupiny,
- analyzovat získaná data a zpracovat je,
- vyhodnotit výsledky výzkumného šetření a stanovit vliv skautingu jako prevence rizikového chování,
- zhodnotit dosavadní přístup a navrhnout jeho zkvalitnění/zlepšení.

2 SKAUTING A JEHO HISTORIE

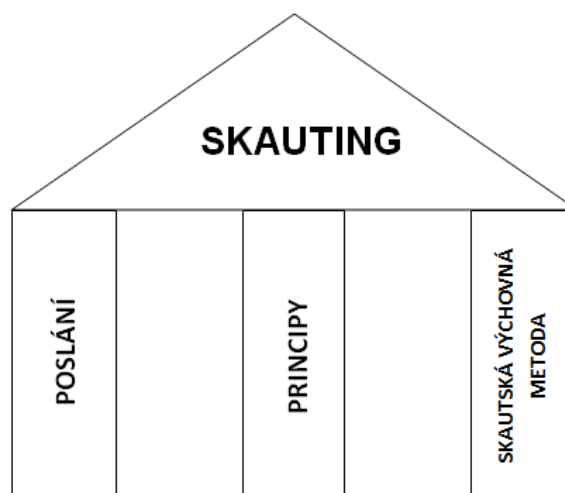
2.1 Co je to skauting

Skauting je významné celosvětové hnutí, zabývající se výchovou dětí a mládeže, které založil Sir Robert Baden-Powell v Anglii (Novák, 2015). Mezinárodní web uvádí podstatné prvky, které definují skauting. Jsou jimi dobrovolnost, jeho otevřenost pro všechny mladé lidi (nezávisle na jejich rase, náboženství nebo původu), snaha o jejich vzdělávání i podpora pracování na sobě a nezátíženost politikou (Morland, 1992).

Slovo skauting je převzato z anglického slova „scout“, jež je překládáno do mnoha českých slov jako například zvěd, průzkumník, stráž nebo stopař. V běžné řeči je nejčastěji používán počestěný výraz pro člena tohoto hnutí – skaut (Abz.cz Skaut, 1992).

Robert Baden-Powell jej použil v názvu své knihy určené vojákům „Aids to Scouting for NCOs and Men“ (Vallory, 2016, s. 18). V rámci skautské formace se členové setkávají se třemi hlavními pilíři (viz Obr. 1), na nichž toto výchovné hnutí stojí a tvoří ucelený systém výchovy. Jedná se o poslání tohoto hnutí: *„Podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí; jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností tak, aby byli po celý život připraveni plnit povinnosti k nejvyšší Pravdě a Lásce; sobě samým; bližním, vlasti, celému lidskému společenství a přírodě.“* (Junák Stanovy, 2014).

Další pilíře principy (Morland, 1992) a skautská výchovná metoda (Junák Stanovy, 2014) budou podrobněji rozvinuty v další kapitole.

Obr. 1 Tři hlavní pilíře v rámci formace skautingu

2.2 Počátky skautingu ve světě a jeho vývoj do současnosti

Významnou inspirací pro světový skauting byla osobnost **Ernesta Thomsona Setona** (1860 – 1941). E. T. Seton měl od mala vztah k přírodě, již od 5 let žil v Torontu a měl blízko ke kanadské divočině. Později se stal přírodovědcem a své knihy o zvěři si sám ilustroval.

Vliv na založení organizace pro mládež byla jeho setkání s indiány, u kterých nacházel velkou moudrost, která má co říci i ostatním (Janka, 2009, s. 33). Mezi samotnými Indiány získal přezdívku Černý vlk a silným impulzem pro něj a založení organizace byla věta indiánského kouzelníka: „*Už nejsi dítě, ale ještě nejsi muž.*“ 1902 zakládá první oddíl Woodcraft Indians (Indiáni lesní moudrosti) a jeho činnost se stala podnětem pro skautské oddíly v Evropě (Janka, 2009, s. 35). Důležitým znakem táborů E. T. Setona byl trvale hořící oheň, při kterém předával moudrost pomocí příběhů (Janka, 2009, s. 36).

O pár let později bylo v Anglii založeno skautské hnutí pod vedením **Roberta Baden-Powella** (1857 – 1941). Podobně jako E. T. Seton i Robert B.-P. v dětství objevoval přírodu osobní zkušeností (Janka, 2009, s. 39).

Důležitou událostí pro vývoj skautingu byl rok 1899, kdy jako velitel bojoval v Makefingu proti nepřátelské přesile a pozici ubránil (Janka, 2009, s. 40). V tento samý rok vydal knihu Rady pro průzkum pro důstojníky a muže (*Aids to Scouting for NCOs and Men*). Kniha se stala oblíbenou i mimo vojenský okruh mladých, mimo tréninkový návod vojáků byla obrazem jeho zkušeností s výchovou mladých pomocí her a činností utvářejících jejich charakter (Vallory, 2016, s. 18).

V roce 1908 ji předělal do podoby vhodné pro dospívající chlapce pod názvem Skauting pro chlapce [*Scouting for Boys*] (Vallory, 2016, s. 19). Jeho sestra Agnes se věnovala vedení dívčího skautingu a bratr Warrington vedl vodní skauty. 1920 byl skautským světovým náčelníkem a položil základ dnes známé skautské organizace WOSM (dříve mezinárodní skautské bratrstvo). 1929 mu anglický král Eduard VII. udělil šlechtický titul lord za jeho práci s mladými ve skautské hnutí (Janka, 2009, s. 48).

Historie skautského hnutí je bohatá, pro základní představu nám postačí uvést několik významných roků a událostí, které jsou popsány v Tab. 1.

V současné historii světové skautingu najdeme zajímavé události. Za zmínku stojí rok 2002, kdy proběhla konference v Řecku o vizi a prioritách skautingu a rok 2007, kdy uběhlo 100 let od založení skautingu (Scouts Historical, 2018).

V historii skautingu je zmínka o dvou hlavních světových organizacích, které zaštiťují národní skautské organizace. První je WOSM (World Organization of the Scout Movement), kam mohou patřit chlapci i dívky a druhá je WAGGGS (World Association of the Girl Guides and Girl Scouts) sdružuje pouze dívky (Novák, 1997, s. 80). Dohromady je členská základna v obou organizacích přes 50 milionů (Scouts National, 2018).

Tab. 1 Historie skautského hnutí ve světě (Břicháček, 2001, s. 373 – 375)

Rok	Událost
1902	Tábor Woodcraft Indians E. T. Setona (předchůdce skautingu).
1907	1. tábor skautů na ostrově Brownsea s Robertem Baden-Powellem.
1908	Založena skautská organizace The Boy Scouts (na světě).
1909	1. skupina skautek na skautské přehlídce v Londýně.
1910	1. světová organizace skautek Girl Guides Association (vede Agnes sestra Roberta B.-P.), zvolen odznak trojlístek.
1920	První světové jamboree (setkání skautů) v Londýně.
1926	Svátek všech skautek 22. únor – Thinking Day (Den sesterství).
1928	Vznikla světová asociace skautek WAGGGS.
1929	Robert B.-P. povýšen do šlechtického stavu – Lord Baden-Powell of Gilwell.
1930	Manželka Olave zvolena světovou náčelní.
1941	V Keni umřel světový skautský náčelník lord B.-P.
1977	Zemřela Olave Baden-Powell.

Světový skauting má i dnes poslání, kdy své členy nejen vzdělává, ale i jim předává hodnoty založené na skautském slibu a zákonu, aby se jedinci rozvíjeli a byli přínosem pro společnost. Tato mise byla přijata 1999 na skautské konferenci v Durbanu.

Dnes platí vize do roku 2023, která byla přijata na skautské organizaci v Lublani roku 2014, kdy je naplánováno, že skauting bude hlavním vzdělávacím hnutím pro mladé a členská základna stoupne na 100 milionů mladých lidí (Scouts Vision, 2018).

2.3 Vznik českého skautingu a jeho historie

Zakladatelem skautingu u nás je **Antonín Benjamin Svojsík** [1876 – 1938] (Janka, 2009, s. 56). Dokončil studium na ústavu pro učitele a absolvoval odborný kurz pro učitele tělesné výchovy (Svojsík, 2016, s. 3). V letech 1901 – 1914 vyučoval na žižkovské reálce (Svojsík, 2016, s. 3) a 1911 uspořádal první výpravu do Prokopského údolí se svými žáky (Janka, 2009, s. 58). Při výpravách uplatnil své osobní zkušenosti z pěšího putování po naší zemi a Evropě (Svojsík, 2016, s. 3). Další zkušenosti s vedením mládeže získal jako náčelník jednoty Sokola (Nosek, 1996, s. 26).

Tab. 2 Český skauting v datech (Břicháček, 2001, s. 373 – 375)

Rok	Událost
1911	Antonín Benjamin Svojsík jede do Anglie studovat skauting, překládá knihu Scouting for Boys a založí první družinu českých skautů.
1912	Vydaná příručka Český skaut (později a dnes známá jako Základy Junáctví). Uspořádán první tábor českých skautů (orlovské lesy u Lipnice).
1914	15. června vznikl spolek „Junák – Český skaut.“
1915	První tábor pro skautky u Živohoště.
1931	Proběhlo v Praze první Slovanské jamboree (15 000 skautů a skautek).
1938	17. září umírá A. B. Svojsík a 20. září pohřben za přítomnosti 3 000 skautů a skautek.
1939	22. ledna sněm Junáka (snaha o sjednocení českého skautingu), velitelem byl Bohuslav Řehák, náčelníkem Rudolf Plajner a náčelní Vlasta Koseová.
1940	28. října vyšlo nařízení o zrušení Junáka (nacisté).
1945	Během Pražského květnového povstání obnova činnosti Junáka.
1948	Junák nedobrovolně včleněn do Svazu československé mládeže (zahájena druhá likvidace českého skautingu).
1950	Komunisty vyhlášen zánik Junáka.
1968	29. března druhá obnova činnosti Junáka.
1970	1. září již potřetí ukončena činnost junáckého spolku (oddíly pokračovaly tajně).
1989	28. prosince byly schváleny stanovy Českého Junáka – svazu skautů a skautek.
1990	Proběhl obnovující sněm Junáka, čeští skauti opět přijati do WOSM a skautky do WAGGGS.

Společnost v jeho době nebyla na skautský způsob života připravená a mnohdy odmítavá. A. B. Svojsík získal podpory od významných osobností tehdejší doby, jako byl T. G. Masaryk nebo Alois Jirásek (Janka, 2009, s. 58). Napsal několik publikací pro

potřeby českého skautingu a tou nejzákladnější tzv. biblí skautingu se stala kniha *Základy Junáctví [1912]* (Šimánek, 1946, s. 11).

Český skauting nezažíval vždy poklidné časy od doby svého vzniku. Odehrálo se mnoho důležitých momentů, z nichž jsou některé vybrané uvedeny v Tab. 2.

2.4 Současnost českého skautingu

V České republice je největší skautskou výchovnou organizací Junák – český skaut, z. s. (dále jen Junák). Organizace Junák má více než 60 522 členů, kteří patří do 2 092 oddílů, jak uvádí oficiální český webový portál pro skauty a skautky (Skaut Fakta, 2018). V čele organizace je starosta (lze připodobnit k premiérovi vlády), místopředseda, náčelní (zástupce skautek), náčelník (zástupce skautů) a dva místonáčelníci (Skaut Vedení, 2018).

V historii Junáka ve 21. století došlo roku 2005 ke schválení dokumentu *Charta českého skautingu*, kde najdeme novodobý pohled skautský výchovný program i obnovu organizace.

V roce 2012 měl skauting v České republice výročí 100 let od svého vzniku. Zajímavou událostí bude v roce 2019 světové jamboree v Severní Americe, kdy naši zem bude reprezentovat asi 500 skautů a skautek (Skaut Historie, 2018). Členové organizace se účastní různých projektů od skautských závodů až po mezinárodní projekty jako např. *Betlémské světlo* (Skaut Naše projekty, 2018).

Junák vydal dokument *Strategie 2020*, kde předkládá své vize, na čem chce pracovat. Uvedeme si některé z těchto vizí: mít kvalitní program, zvýšit povědomí o organizaci ve společnosti, stavět dál na principech i hodnotách skautingu, vliv na společnost, společnost jej vnímala pozitivně, zefektivnit organizační strukturu, podpořit své činovníky i v oblasti vzdělávání, také udržovat přátelské vztahy dalšími organizacemi (Junák Strategie, 2014, s. 24 – 25).

Přestože je Junák největší výchovnou skautskou organizací, není jedinou. V České republice není skauting jednotný a v průběhu historie se členil na další organizace. Pro informaci zmíníme některé z nich: Svaz skautů a skautek ČR, YMCA T. S., FSE – Asociace skautů a skautek Evropy, Skauti lesní moudrosti v ČR, SKAUT S. S. V., Skaut – český skauting ABS (Junák tábor, 2018).

3 SKAUTSKÁ VÝCHOVNÁ METODA

Výjimečnost skautské výchovné metody (dále jen metody) nespočívá jen v jejích sedmi částech, které si dále rozvedeme, ale hlavně ve využití co nejvíce částí v rámci programu. Jejich souhrnným začleněním v činnostech oddílů[pozn.: Oddíl je uskupení, které zastřešuje základní buňky skautské organizace – družiny. Jeden oddíl v praxi mívá pár družin pod sebou.] (Zapletal, 2016, s. 5).

Zmíněná metoda odlišuje skauting od jiných mládežnických organizací. Daná metoda byla prověřena v průběhu několika desetiletí od dob zakladatele Roberta B.-P. a stále je nosná i pro současný skauting (Černohorský, 2015, s. 112). Aktuálnost této metody prokazuje její přítomnost v dokumentu Stanovy spolku Junák – český skaut z. s., kde najdeme její znění a stručné vysvětlení (Junák Stanovy, 2014).

Metoda je neoddělitelně spojena se třemi základními principy:

- **Povinnost k Bohu** lze shrnout jako snahu usilovat v životě o vyšší hodnoty, než se zabývat pouze ziskem a materiálními věcmi. Dále se týká hledání smyslu života a žití podle svého nejlepšího svědomí a přesvědčení (Břicháček, Novák, 2001, s. 362).
- **Povinnost vůči bližním (ostatním)** znamená pomáhat rodině, přátelům, ale také ostatním lidem kolem sebe nezávisle na tom, jakou mají například národnost, náboženskou nebo jinou příslušnost. Být prospěšný společnosti, ve které žijeme, ne pouze její spotřebitelé. A svými dobrými skutky pomáhat i s ochranou přírody (Břicháček, Novák, 2001, s. 356 – 361).
- **Povinnost vůči sobě** obsahuje péči o vlastní zdraví, práce na sebevzdělávání se, rozvíjet svá nadání a dokázat se vyhnout rozmanitým nebezpečím doby [viz kapitola Rizikové chování] (Břicháček, Novák, 2001, s. 345 – 355).

Konkrétní podobu tří základních principů zobrazuje znění skautského slibu a zákona a jeho uplatnění v praxi (Junák Stanovy, 2014). Systém metody usiluje o osobní rozvoj jednotlivce od útlého věku, pomáhá mu i v sociální oblasti, aby byl v dospělosti platným a prospěšným občanem. Staví na hodnotách, práci v týmu (družině), využívá k tomu pobyt v přírodě, příběhy, provázení zkušenějším vůdcem (Skaut Program, 2018).

3.1 Družina a družinový systém

Družina je základní pro formování dětí a mládeže ve skautském výchovném hnutí. Využívá toho, že se děti běžně sdružují do menších věkově podobných skupin. Počet členů se průměrně pohybuje mezi šesti až osmi [mohou existovat výjimky] (Kupka, 2005, s. 6).

Existuje doporučení, aby členové nebyli úplně stejného věku, zajišťuje to pokračování družiny i v případě, že starší členové odejdou. Zároveň to podporuje vytváření vztahů dětí různého věku. Starší předávají své zkušenosti, dovednosti a znalosti mladším členům [nováčkům] (Novák, 1997, s. 31). Členové družiny se učí přijímat odpovědnost za svěřené úkoly a jsou vedeni k sebevýchově tím, že se sami učí dávat si vlastní cíle a zlepšovat se prací na sobě, ale i přispívat pro dobro družiny jako celku (Kupka, 2005, s. 6).

Spoluúčast na chodu družiny bývá zajišťována také rozdělením různých funkcí (například kronikář, pokladník, atd.) mezi její členy. Tím se učí odpovídat za své jednání (Novák, 1997, s. 43). Základem pro družinu je klubovna nebo alespoň nějaké místo jen pro tuto družinu, které ji bude spojoval, kde může mít svůj program (Novák, 1997, s. 45). Spojujícím prvkem družiny je i družinový duch, který je vytvářen například názvem, pokřikem, odznakem, ale i společnou činností (výlety, výpravy, hry, rukodělné práce, atd.). Družinový duch vytváří pocit sounáležitosti, kdy jeden pracuje pro celek a celek pro jednotlivce (Novák, 1997, s. 49).

Důležitou osobou, odpovědnou za program je rádce, přestože i ostatní členové spoluutvářejí program, hry a další činnosti (Novák, 1997, s. 32). Rádce družiny má největší odpovědnost za ostatní, a to klade i na něj větší nároky, aby byl dobrým příkladem ostatním (Hubáček, 1994, s. 33). Jako vedoucí družiny pomáhá ostatním v plnění skautské stezky, odborek a další. Snaží se být opravdu dobrým přítelem každého člena své družiny, být tu pro něj.

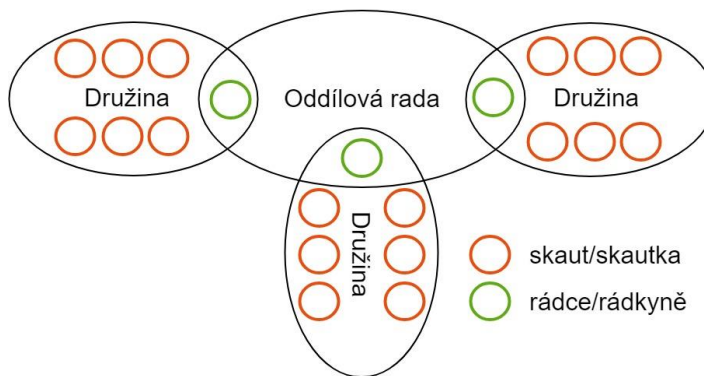
Rádcové jsou členy oddílové rady a ručí ji za družinu. Na druhou stranu nachází v oddílové radě pomoc a radu pro vedení družiny, mohou se na ni obracet.

Oddílová rada vytváří svůj program, udává cíle, kudy se mají družiny vydat, a rádce se snaží o soulad družinového programu s pokyny oddílové rady a přispívat návrhy za svou družinu (Novák, 1997, s. 32).

Jestliže družinový systém funguje správně, rozvíjí v členech a rádcích mnohé schopnosti, které jsou užitečné pro život ve společnosti. V rámci družiny je zapotřebí se

umět dohodnout, řešit problémy, k dosažení nějaké cíle je zapotřebí týmové práce. Příprava programu v nich pěstuje smysl pro zodpovědnost a samostatnost už od dětského věku. Rádcové se trénují v schopnosti organizovat činnost a vést druhé (Kupka, 2005, s. 11).

Vzájemné vazby mezi oddílovou radou, družinou, rádci a skauty jsou znázorněny na Obr. 2.

Obr. 2 Družiny v rámci oddílu

3.2 Dospělý průvodce

Dospělý průvodce (dále vůdce) je velmi potřebný, jeho nenahraditelným posláním je být tu pro své svěřence spíše v pozici staršího kamaráda. Snaží se provázet děti v jejich rozvoji v rámci skautského hnutí a doprovázet je i na cestě životem (Černohorský, 2015, s. 165). Vůdce přenechává určitou podobu programu na rádcích a má prostor k tomu, aby se mohl věnovat více jednotlivcům, zajímat se o ně, zjišťovat, co je baví, dát jim najevo, že je tu pro ně (Zapletal, Navrátil, Čákrťová, 2006, s. 7).

Tato organizační schopnost zapojit více lidí na splnění úkolu je nezbytná (Hubáček, 1994, s. 50). Pozice vůdce vyžaduje velkou práci na sobě, protože děti přejímají od starších to, co vidí. Vůdce se pro ně stává vzorem (můžeme říct hrdinou), kterého budou napodobovat (Zapletal, Navrátil, Čákrťová, 2006, s. 8).

Nedílnou součástí vůdcova působení je umění nadchnout, povzbuzovat, ale také sjednocovat a podporovat spolupráci (Zapletal, Navrátil, Čákrťová, 2006, s. 7). Stmelováním oddílu formou různorodých aktivit vůdce posiluje soudržnost, bez které by oddíl nemohl působit a členové by si do života neosvojili, umění spolupráce (Hubáček, 1994, s. 50). Předává dětem, co sám umí a vybízí i k novému objevování. Pokud vůdce vytváří přátelské prostředí a věnuje se zájmem i jednotlivci, děti tuto oporu vnímají pozitivně a rády se účastní programu svého oddílu, družin (Černohorský, 2015, s. 165).

Přátelské prostředí je základ pro skautskou výchovu, spolu se zajímavým programem naučí děti mnohým znalostem, dovednostem, rozvine schopnosti tak, aniž by děti vnímaly, že se něco učí. Vůdce poskytuje pomoc, když je třeba, má podporovat samostatnost, smysl pro odpovědnost, není jeho úkolem dělat vše za rádce. Je dobré, aby je nechal dělat chyby, a i je navedl, jak s nimi pracovat. Měl by mít znalosti o schopnostech dětí v daném věku a dávat jim úkoly, které jsou pro ně přiměřené.

Úkoly mají být přiměřené, ne příliš lehké, ani moc obtížné. Vůdce musí umět najít správnou míru obtížnosti úkolů, aby se děti jejich plněním rozvíjeli, museli vyvinout určité úsilí, ale nebyli odrazeni nesplnitelností úkolu (Černohorský, 2015, s. 166).

K tomu, aby rádcové měli potřebné znalosti a rozvíjeli se, připravuje je k tomu vůdce formou výcviku. V rámci výcviku si rádcové osvojí znalosti potřebné pro vedení družiny, zde je podrobněji seznámí s družinovou soustavou, pomůže jim vytyčit si cíl a vytvořit jednotlivé kroky pro jeho dosažení. Právě v plnění jednotlivých kroků rádců je vůdcova úloha být jen průvodce, který poradí, vysvětlí, pohovoří o úskalích.

Dalším bodem výcviku je podpora rádců, aby se chtěli sami zlepšovat, vzdělávat se (Novák, 1997, s. 24). Povinností vůdce je nejen pečovat o rozvoj rádců, ale i dbát na svůj vlastní rozvoj, pokrok a sebevzdělávání, aby měl co předávat, byl vzorem a povzbuzením v práci na sobě (Břicháček, 1996, s. 173).

Pro vedení oddílu musí vůdce splnit vůdcovský kurz, který mu skautská organizace poskytuje. Vzdělává se v nich v nejrůznějších oblastech: pedagogika, psychologie, skautská výchovná metoda, hospodaření, právo, atd (Skaut křižovatka, 2014).

3.3 Příroda

Níže uvedená slova českého zakladatele dokazují, že příroda je nenahraditelnou součástí skautské výchovy. Příroda se stává jakousi 3D učebnicí nejen co se týká znalostí, ale je přínosem pro rozvoj těla, duše, jejího kladného vnímání a touhy ji chránit:

„Svou soustavou her a prací naučí skauting hocha přírodu skutečně vidět, ji pozorovat, poznávat a milovat. Co vše vidí, slyší skaut na lesní mýtině, v houštinách křoví, na sněžné pláni! Každý lístek, větvička ulomená, stopa do cesty vtisknutá, vánek, zvuk, záblesk poví mu tolik důležitého, zajímavého, jako nejnapínavější kniha. On naučí se přírodu znát, milovat a chránit a ona odměňuje se mu nejsladší odměnou. A tak životem v přírodě získává tělo i srdce. Ale i duše prochází školou vznešenou, výhni, kde spaluje se vše nicotné a taví se dobro, pravda a krása v pevný, krásný charakter. Život

ve volné přírodě je pravou školou mužnosti.“ A. B. Svojsík (Vycházky-výlety-výpravy, 1998, str. 8)

Současný dokument Stanovy Junáka (Junák Stanovy, 2014), zmiňuje tři základní body, které ukazují, proč je příroda pro skautské výchovné působení tolik potřebná.

Za prvé je **příroda přirozeným výchovným prostředím**. Výpravy, tábory, pobyt v přírodě to vše je se skautingem spojeno nejen v dnešní době, ale už od dob zakladatelů. V České republice mají děti a mládež pestrou nabídku programů v přírodě vlivem střídání ročního období (Černohorský, 2015, s.145). Touha po dobrodružství je zejména v chlapcích ukryta a výpravy a delší pobyt v přírodě jim mohou pomoci ji naplnit. Využívání sklonu po dobrodružství je přirozený způsob, jak děti formovat, naučit je znát přírodu tím, že se v ní nachází a mohou uplatnit znalosti v praxi nebo se naučit něco nového (Vycházky-výlety-výpravy, 1998, str. 8). Ideálem je, aby téměř vše mohly děti na družinových schůzkách dělat v přírodě a získat tím častý kontakt s ní (Hubáček, 1994, s. 25).

Poznání přírody a možnost ji objevovat všemi smysly vede k dalšímu bodu, kterým je **zájem o přírodu, péče a ochrana**. V závislosti na druhém bodu se dostává do popředí pojem ekologická výchova. Členové skautského hnutí jsou vychováváni, aby své přirozené prostředí dovedli chránit. Mnohé oddíly zařazují do svého programu ekologickou výchovu a učí své členy, aby věděli, jak se chovat ohleduplně k životnímu prostředí (př. třídění odpadu, čištění lesa, atd.), aby zůstalo co nejlépe zachováno pro další generace. Účinnost působení v rámci ekologie spočívá v tom, aby děti mohli vidět co nejvíce na vlastní oči, program byl připraven zábavnou formou, měly příležitost trávit čas v přírodě, mohly hrát hry na ekologická témata a následně se mohly účastnit rozebrání tématu hry, kdy si řeknou pro a proti, mohou získat další užitečné informace (Černohorský, 2015, s. 147).

Posledním bod se zabývá tím, že je **příroda dobrým zdrojem pro rozvoj v citové a duchovní oblasti**. Děti vnímají všemi smysly a pro rozvoj kladného vztahu k přírodě mohou sloužit i rukodělné práce s přírodninami, výzdoba jejich místa na družinové schůzky. Ruční tvorba, pobyt v přírodě se svou družinou v nich zanechává zážitky, proto je dobré, aby jich bylo co nejvíce a byly pozitivního charakteru. Pokud se rádce družiny, vůdce oddílu snaží o ochranu přírody, nezůstane to bez povšimnutí u dětí, budou mít snahu je napodobovat, ale platí to i opačně (Černohorský, 2015, s. 147). Vhodné prostředí proto, aby děti byly většinu času venku, jsou každoročně

pořádané tábory, kde výchovné působení pomocí přírody a pro péči o ni má intenzivnější charakter (Hubáček, 1994, s. 101).

3.4 Symbolický rámeček

Pro lepší pochopení symbolického rámce v rámci skautské výchovy si nejdříve vysvětlíme význam slova symbol. Ve slovníku cizích slov se dočteme, že symbol znamená: „*Předmět nesoucí hlubší (skrytý) význam.*“ (Abz.cz Symbol, 1992). Symbol nese určitou informaci a předává sdělení, kterému rozumí skupina lidí, protože je pro ně symbol čitelný. Jedním z příkladů skautského symbolu je skautská lilie (symbol čistoty), obrázek lilie znázorňuje správný směr, přímou cestu, odvahu postavit se problémům (Břicháček, 1996, s. 122). Lilie je společný symbol pro skupinu lidí (členy skautského hnutí) na celém světě. Jeho nošením se hlásí k tomuto hnutí a z toho vyplývá, že symbol slouží i k tomu, aby sjednocoval (Černohorský, 2015, s. 142).

Rámeček lze vysvětlit jiným slovem, jako například sféra. Sféra jednotlivých podtémat, která je sdružuje v jeden uchopitelný celek (Abz slovník Rámeček, 2018). Symbolický rámeček, lze připodobnit k lákavému obalu knihy, který zaujme natolik, aby se do ní jedinec začít a mohl se poučit z příběhu hrdinů, aniž by poučení bylo jeho záměrem. Poučení, osvojení hodnot z příběhu hrdinů je cíl autora [v našem případě vůdce] (Černohorský, 2015, s. 143).

Získat mladé lidi pro dobrou věc, naučit je skautským hodnotám, vychovávat je, je možné tím, že jim to srozumitelně přiblížíme a dáme do poutavého příběhu s hrdinou, zahrajeme s nimi dobrodružnou hru, využijeme různých symbolů ke znázornění a vtáhnutí do děje příběhu (Junák Stanovy, 2014). Symboly příběhu rozumíme například kostým, zvláštní pozvánky na tematickou akci, kulisy, pomůcky, obřady a mnohé další (Černohorský, 2015. S. 144).

Symbolický rámeček v pravém slova smyslu neznamena jen úžasný příběh ze světa fantazie sám o sobě, musí být nositelem něčeho dalšího, tak aby děti v bezpečném prostředí získaly zkušenost, kterou mohou použít v běžném životě. Potom splňuje výchovný cíl, na jehož účinku se podílí nejen děti svojí účastí, ale také plně nasazení vedoucích, kteří nachystají program odpovídající věku dětí a vymyslí přitažlivý příběh (Černohorský, 2015. S. 143).

Proč je symbolický rámeček stále hojně při výchově využíván? Konkrétní důvody pro využití:

- Zajímavý příběh zesílí pozornost dětí a rády se mu věnují. Z toho vyplývá, že je to efektivní nástroj, který vede k podstatě.
- Děti rády utíkají do světa fantazie a umí si příběh vylepšovat. Symbolický rámec posiluje představivost a tvořivost (Černohorský, 2015. S. 144).
- Uspořádá program do srozumitelného celku a sloučí dílčí části programu (Hořavová, Klápště, 2006, s. 7).

Nejlépe si lze představit některé věci na příkladu, proto využijeme jednu ze základních knih od Roberta B.-P. Skauting pro chlapce. Zmiňuje se v ní o tématu rytířů a jejich ctností. Pokud chceme dětem předat skautské hodnoty, schováme je do dobrodružného příběhu o rytířovi, který má zvítězit například nad černým králem. Po celý rok se budou snažit získat jednotlivé části štítu (ctnosti). Ti, kteří štít získají, se stanou pravými rytíři a mohou vytáhnout meč z kamene. Poté budou plně vybaveni na boj a nic nebrání vítězství (Sucháňová, 2003, s. 224).

V knize jsou uvedeny ctnosti, které jsou inspirativní, ale nic nebrání doplnění o jiné ctnosti nebo vymyšlení vlastních, které potřebujeme, aby si děti osvojily. Určitou ctnost sdělíme pomocí příběhu, úkolu, společného projektu, hry, atd. Nejlépe tak, aby děti samy přišly na to, jak se v danou chvíli zachovat, tedy jakou ctnost ovládat (Sucháňová, 2003, s. 225).

3.5 Slib a zákon

Slib je závazek jednotlivce, slavnostní začátek skautské stezky životem. Skaut nebo skautka se sami rozhodnou pro složení slibu, že jej chtějí zachovávat, tím patřit do skautského společenství a usilovat o hodnoty, kterým skauting učí. Znění slibu se v různých skautských organizacích trochu liší, ale význam je stejný (Junák Stanovy, 2014). Pro představu, co slib obsahuje, si uvedeme text slibu organizace Junák:

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:

sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,

plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,

duší i tělem být připraven(a) pomáhat vlasti i bližním.“ (Junák Stanovy, 2014)

Slib může obsahovat dovětek, který říkají věřící: *K tomu mi dopomáhej Bůh.* (Tichavová, 2008, s. 12)

Skautský zákon se stává srozumitelnou podobou, jak slib žít v běžném životě. Body zákona jsou pravidla, která se snaží každý skaut a skautka dodržovat kdekoli se nachází

(družina, rodina, škola, atd). Těchto deset bodů, které nejsou složité a přitom vedou k hodnotám prospěšným pro osobní i společenský život (Junák Stanovy, 2014). Pomůckou pro snadnější zapamatování všech bodů výstižně zobrazuje obrázek z knihy Nováček, který je uveden na Obr. 3.

Obr. 3 Body skautského zákona, obrázek je převzat z knihy (Tichavová, 2008, s. 10 – 11)

3.6 Učení se zkušeností (i výchova mravní)

Vlastní zkušenost je nezastupitelným přínosem pro život jedince, pokud něco sám vytváří, spolupodílí se a věnuje tomu svůj čas, obohacuje jej to o cenné zkušenosti, které si dobře pamatuje. Zkušenost z vlastní ho jednání je nesena zážitkem, upevňuje v jedinci vědomosti, chování, co se naučil i přístup (Junák Stanovy, 2014).

Rádcové v družinách mají skvělou příležitost si vyzkoušet tento prvek skautské výchovné metody právě tím, že ve svém mladém věku vymyslí program pro družinu, připraví hry a různé akce. Přestože rádcí mají družinu na starost se vším, naslouchají i ostatním členům a učí se pracovat s tím, co družina chce a zapojují své členy do tvorby programu (Novák, 1997, s. 14). Samozřejmě, že nejsou od začátku dokonalí, dopouští se velkých a malých chyb, ale právě to jim napomáhá se zlepšovat, jestliže neúspěch

vezmou jako příležitost poučit se a příště program připraví lépe, poradí se (Černohorský, 2015, s. 122).

Vůdce mu má být oporou, aby učení se zkušeností bylo pro něj zisk do života. Pochválí jej za úspěšnou práci, dodá odvahy pokračovat a v případě neúspěchu může rádce těžit z pozitivní kritiky. I když je rádce schopný vymyslet program, někdy potřebuje radu nebo je důležité akci konzultovat i se zkušenějším, než je on sám. Učí se věci zvládnout vlastními schopnostmi, ale i přiznat, když na to nestačí a těžit ze zkušenosti starších (Novák, 1997, s. 15). Zmíněná konzultace s vůdcem je podstatná, protože se vlastně jedná o zpětnou vazbu, která nabízí jiný úhel pohledu pro rádce, který se teprve učí.

Příležitosti pro růst nachází rádci, ale i ostatní skauti při chystání schůzek, akcí, her v průběhu roku, lze říct, že příležitostí během školního roku je opravdu hodně (Černohorský, 2015, s. 122).

Jaká zkušenost má největší příležitost, aby se hluboce zapsala do nitra? Často se říká, že opakování je matka moudrosti, proto zkušenost, která se opakuje má větší možnost zůstat v paměti. Ideální pro ukotvení zkušenosti je ji dát do různých souvislostí a prakticky používat (Černohorský, 2015, s. 123).

Skauting využívá co nejefektivnějšího stylu učení se zkušeností, kterou můžeme nalézt i v rámci psychologie v Dalově pyramidě učení, kde si zapamatujeme 10%, co slyšíme, 15% co vidíme, 20% co vidíme a zároveň slyšíme, 40% o čem rozmlouváme, 80%, kde máme osobní prožitek a sami to vykonáváme, 90% toho, co se snažíme předat druhým (Kopecká, 2011, s. 63).

Ve skautské praxi si to ukážeme na jednodušším příkladu v podobě stavění stanu. Nejdřív rádce objasní, jak se stan staví, jaké jsou jeho části, kde je možné stan stavět. Potom předvede názornou ukázkou, a aby si to ostatní dobře zapamatovali, nechá je to, aby si to sami zkusili. V příkladu stavění stanu dojde nejen k osobní zkušenosti, ale i ke společné zkušenosti družiny, i zde se objeví kladná a záporná zkušenost. Ve skautingu dochází ke společným zkušenostem při hrách i práci (Černohorský, 2015, s. 123). Skautský program bývá protkán příběhy jiných, nezávisle na tom, zda jde o reálný příběh nebo ne, dochází i zde k učení se ze zkušenosti, rozdíl je v tom, že čerpáme ze zkušenosti druhého (Černohorský, 2015, s. 124).

Mravní výchova podporuje skauty a skautky, aby mysleli i na druhé, a proto mají příkaz pro každý den: „*Každý den vykonám alespoň jeden dobrý skutek.*“ (Tichavová,

2008, s. 4). Robert B.-P. využil tématu rytíř, který chlapce zajímal a vedl je k rytířskému principu dělat dobré skutky.

Jestliže se dítě rozhodne stát skautem nebo skautkou, stává se tento princip závazkem, o který usiluje a má se snažit jej dodržovat, myslet na něj každý den, a pokud se jeden den nepodaří, má snahu další den zvýšit (Skauting, 1995, s. 234).

Dobrý skutek je pro skauty neoddelitelnou součástí jejich skautského života, stejně jako výchova, aby přijali zodpovědnost, pomáhali lidem kolem sebe a společnosti (Junák Stanovy, 2014). Život v družině je pro skauty způsob, učit se stát dobrým občanem, jak vnímat dobro všech, nemyslet jen na sebe.

Ve vzájemných vztazích zde trénují spolupráci, a když chtějí dosáhnout nějakého cíle, musí se naučit vyjít mezi sebou, domluvit se. Skauting je vede, aby zákon, heslo, slib i příkaz používali i mimo skauting kdekoliv jsou. Vedení k tomu, aby se stali lepšími lidmi, sami dbali na svůj rozvoj, je nezbytné pro budoucí dobro společnosti (Sucháňová, 2003, s. 273). Dokonce jsou přiváděni k vytváření si vlastního svobodného mínění o světě a podněcování, aby nejprve pečlivě rozvažovali, než si vytvoří svůj názor (Sucháňová, 2003, s. 274).

3.7 Program osobního růstu

Provází členy skautského hnutí od raného věku, a dokonce v dospělosti jsou pro ně příležitosti na sobě pracovat, účastnit se různých vzdělávacích akcí. Nabídek pro osobní rozvoj je více, záleží, zda se jedinec chce vyvíjet a je-li veden od mala k tomu, aby na sobě sám pracoval. Program osobního růstu ztrácí význam, pokud touha po rozvoji se nestane vnitřní záležitostí (Junák Stanovy, 2014). Hlavní prostředky pro podporu vnitřní pobídky sám sebe rozvíjet jsou skautská stezka a odborky (Černohorský, 2015, s. 158).

Stezka je vůdcova pomůcka pro vytváření kvalitního výchovného programu a vhodnou pro používání během celého roku. Obsahuje různorodé úkoly, aby se skauti a skautky mohli zlepšovat, ale závisí na tom, zda jsou k tomu nenásilně povzbuzování a zda to sami chtějí (Hubáček, 1994, s. 112). Má čtyři stupně zdatnosti se vzrůstající obtížností úkolů vzhledem k věku. Úkoly jsou vloženy do příběhu a děti si mohou vybrat, za kterou kouzelnou postavu vystupují a plní jednotlivé části, za které sbírají podpisy určených osob. Není možné, aby u každého splněného úkolu byli všichni, co jej mají podepsat, proto hodně závisí na zodpovědnosti těch, kteří stezku plní. Za splnění jednoho stupně získávají nášivku jako viditelné potvrzení o jejich pokroku (Časopisy Nováček, 2013).

Příběh ve stezce zapadá do symbolického rámce, tím se stává přitažlivým a zvyšuje zájem o plnění stezky. Stezka je výbornou spojnicí částí skautské výchovné metody, pomáhá i družinovému růstu, například dobře zpracovanou schůzkou, akcí, kdy společně mohou zvládnout nějaký úkol (Černohorský, 2015, s. 159). Pozitivní zážitek na schůzce, akci, ve kterém se stezka plní, vede ke kladnému vztahu k tomuto nástroji a není vnímán jako nutné zlo nebo povinnost (Černohorský, 2015, s. 161).

Odborky řadíme jako doplnění stezky, něco navíc, jejich zaměření jde napříč různými obory a zájmy dětí. Nejlepší na jejich plnění jsou akce, kde je více času, tím bývá například tábor, ale je možné je plnit i přes rok (Černohorský, 2015, s. 162). Každý plní ty odborky, které si vybere, nebo jsou mu doporučeny vedoucím (Zapletal, Navrátil, Čákrťová, 2006, s. 19). Pokud odborku splní, získají nášivku na kroj, která stvrzuje jeho pokrok a stává se motivací pro něj stoupat výš ve svých znalostech, dovednostech i schopnostech, ale i pro ostatní, kteří vidí, že dosažení splnění je reálné (Skauting, 1995, s. 245).

Samostatnou kapitolou se stávají skautské závody, kdy se soutěží v různých znalostech a dovednostech mezi družinami. Příprava zabere čas (Černohorský, 2015, s. 162). Závod prověří i soudržnost družiny, hlavní je, aby družina spolupracovala, i když v ní nebudou všichni ti nejlepší. Potom skautská výchova byla správně uskutečňována (Černohorský, 2015, s. 163).

4 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ OHROŽUJÍCÍ ZDRAVÝ VÝVOJ DOSPÍVAJÍCÍCH

Pojem riziko představuje nějaké nebezpečí (Abz slovník Riziko, 2018). Vlivem chování se může jednat o ohrožení samotného jedince nebo skupiny na zdraví, majetku, jakémkoli vývoji. Dospívající mládež na druhém stupni základní školy musí čelit mnohým nebezpečím, se kterými se setkávají například ve skupinách vrstevníků, ve škole, v televizi a hlavně na internetu. Podle Macka (2003) definuje Sobotková rizikové chování také jako „chování, které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí“ (Sobotková, 2014, s. 40).

4.1 Projevy rizikového chování žáků 2. stupně ZŠ

Zde si uvedeme příklady, jak mohou vypadat konkrétní podoby rizikového chování, kterých je velké množství.

4.1.1 Lhaní

Samotný jev lži, a tedy lhaní provází lidi napříč věkem, jedná se o velmi častý projev nesprávného jednání. Zaměříme se na úmyslnou lež a možné důvody, proč je používána. Když se naskytne situace, kdy jedinec provede něco špatného a hrozí mu trest nebo nepříjemnosti, použije lež, aby z nepříjemné situace lehce vyvázl. Chce se chránit, takže využije lži pro snadné řešení svých problémů. Někdy může lhát, nejen, že má strach z trestu, ale například z posměchu kamarádů, o které nechce přijít (video Jsi lhář a zloděj, 2007). Lež nebývá využívána pouze k osobní ochraně, zmiňme milosrdnou lež, kdy jedinec chce pomoci kamarádovi, aby neměl potíže. Důvodů je hodně, ale zásadní je důvod odhalit (Hubáček, 1994, s. 60).

4.1.2 Záškoláctví

Jak název napovídá, jedná se o nechození žáka na školním vyučování, které je záměrné a většinou není podloženo ze strany rodičů, ale bohužel ani to není vždy pravidlem. Na záškoláctví často navazují další typy rizikového chování, které jej podporují. Neomluvenou účastí dochází k porušení pravidel, která jsou zmíněna ve školním řádu, a udává je školský zákon (Miovský a kol., 2015, str. 114).

Jaké jsou důvody k záškoláctví? Vyhnoutí se předmětům, ze kterých má dítě strach nebo mu nejdou a bojí se dalšího neúspěchu. Stává se to silným důvodem, pokud rodiče příliš tlačí, aby měl dobré známky a studovalo školu podle jejich představ. Opakem, který záškoláctví také posiluje je nezájem rodičů, zda dítě chodí do školy, má nějaké potíže atd.

Dalším důvodem je třídní kolektiv, kam dítě nezapadá a stojí spíš na jeho okraji, prochází si posměchem, nepřijetím nebo dokonce ubližováním ze strany spolužáků. Méně závažným důvodem je touha vyzkoušet si něco napínavého a dopustí se záškoláctví jednorázově (Šance dětem Záškoláctví, 2018).

4.1.3 Agrese, šikana (kyberšikana), násilí

Agrese znamená nějaký útok, napadení ve fyzické i psychické oblasti a její záměr je poškodit, způsobit bolest. Dotýká se druhých lidí, věcí, ale nevylučuje obracení agrese proti vlastní osobě (př. sebepoškozování, atd.).

Šikana z agrese vychází, jedná se o jednu z konkrétních forem. Šikana je úmyslné násilí, a to fyzické nebo psychické, které zaměřuje svoji pozornost na snadnou oběť, která se sama nemůže bránit a chce ji ponížit. Účastníky šikany je buď jednotlivec, nebo skupina, a své násilí obrací proti jednotlivci či skupině (Miovský a kol., 2015, str. 114). Není snadné šikanu odkrýt. Proč tomu tak je? Osoby, které jsou jejími oběťmi, mají strach z pomsty agresora, obávají se, že by jim nikdo nevěřil nebo neví, jak danou situaci řešit. Nemají kamarády, kterým by se svěřili (Hubáček, 1994, s. 58).

Určitou podobou šikany je v dnešní době kyberšikana, která probíhá hlavně skrz internet na sociálních sítích. I zde je cílem ponížit, zesměšnit oběť. Tlak na oběť je velmi silný, dochází zde k vydírání oběti, protože materiál o ní (např. videa, nahrávky, fotky, atd) by mohl být zveřejněn na internetu, kde jej uvidí mnohem větší počet lidí. Zákeřnost kyberšikany spočívá v anonymitě agresora a oběť si nemusí uvědomit, jaké nebezpečí ji hrozí, protože se snaží najít alespoň virtuální kamarády, pokud je nemá mezi vrstevníky ve škole na kroužcích, někoho, kdo mu bude rozumět (Projekt Co je kyberšikana?, 2018).

4.1.4 Krádeže

Jedná se o neoprávněné odebrání věci jiné osobě. Motivací pro daný čin je touha získat věc, kterou jedinec nemá. Všeobecně se ví, že vhodná okolnost napomůže, aby jedinec kradl. Zvláště pokud příležitost je pro něj málo riziková, může se obohatit, aniž

by jej někdo viděl a získá věc, která se mu líbí nebo ji může dále použít. Jeden důvod, proč dítě krade, jsme zmínili, chce se obohatit, vlastnit něco, na co normální cestou nedosáhne. Jindy tím na sebe jen strhává pozornost, a říká tím, že něco není v pořádku.

Častou příčinou je přání něco znamenat mezi vrstevníky, upoutat je, že mám něco neobyčejného, drahého. Děti kradou i v rámci party, do které chtějí patřit, a parta to po nich vyžaduje, aby složili zkoušku, která prokáže jejich „odvahu“. Vážnější případy nastanou, když parta krade běžně a kdo se v ní chce udržet, musí jednat stejně nebo nutí slabší jedince, aby kradli, jinak vyhrožují ublížením. A krade i ten, který potřebuje získat peníze na drogy (Šance dětem Krádeže, 2018).

4.1.5 Vandalismus

Vandalismus označuje činnost, při které dochází k úmyslnému pustošení majetku druhých lidí. Ve většině případů nejde o obohacení se na daném majetku, ale spíš o pobavení skupiny, uvolnění se. Skupina chce poukázat na své „dílo“. Někdy je spojen s jinými typy rizikového chování, zvláště pokud je konán pod vlivem návykových látek. V takovém případě jsou povzbuzování alkoholem, drogami a rozhodnutí ničit nemusí být prvoplánové.

Charakteristickým znakem vandalismu je anonymita, aktéři nechtějí být přistižení, vidění, ale stojí o to, aby ostatní viděli to, co udělali. Kromě uvolnění, zahrnutí nudy bývá dalším impulzem snaha sdělit své mínění o společnosti a dokazují svoji moc, schopnost ovlivňovat náladu prostředí, ve kterém působí. Skupina stojí o co největší publikum svého výtvoru, proto k tomu vyhledává vhodná místa jako například vagóny vlaků (Šance dětem Vandalismus, 2018).

4.1.6 Závislostní chování (drogy, netolismus, gambling, atd.)

Spojencem všech závislostí je náhrada zážitku, dobré nálady, uvolnění, jistoty, které jedinec nemůže běžně získat. I zde chování podporuje členství ve vrstevnické skupině, jestliže je v ní chování obvyklé a členové jsou k němu povzbuzování nebo nepřímo nuceni strachem, aby nevybočovali, neztratili zázemí, pocit, že někam patří. Existují dva typy závislostí.

První typ je společností tolerován, omezen pouze tím, že určité látky mohou využívat až dosažením daného věku. Patří sem zejména alkohol a kouření tabákových výrobků.

Druhý typ je právně stíhán, tím společnost dává najevo nebezpečnost nezákonných látek (např. heroin, LSD, atd.). Můžeme si položit otázku, zda oba zmíněné typy mají odlišnou míru nebezpečnosti (Šance dětem Závislostní chování, 2018).

Závislostní chování se týká také hraní na automatech, lákavá výhra a dobrý pocit z hraní postupně připoutávají jedince k hraní. Dobře vymyšlení herní systém, který slibuje snadnou výhru, ale ve skutečnosti více peněz z jedince získá, než mu dá (Břicháček, 2001, s. 348).

V současnosti se rozšiřuje názor na nebezpečí, které vyvstává vzhledem k dostupným technologiím, tzv. netolismus. Dříve se jednalo o delší pobyt u televize, kde v pohodlí domova, jedinec získal zážitky snadno a rychle, to mělo za následek, že mu nezbývalo mnoho času na sport a snížil se zájem o jiné aktivity. Problém jen se rozšířil o nové technologie a jejich využívání zabírá stále více času (Břicháček, 2001, s. 347).

4.1.7 Extremismus

Definice extremismu se shodují, že se jedná o činnost a jednání, které směřují proti zákonům, politické situaci v dané zemi. Jedná se o nebezpečnou činnost, protože po narušení stávající politiky chce dosadit svoje vlastní názory fungování společnosti. Cíl chce dosáhnout i za použití násilí, šíření strachu.

Dospívající mladý člověk má v sobě touhu se odlišit, někam patřit, ve svých soudech je nekompromisní až krajní. Pokud se dostane do skupiny, která jakýmkoli způsobem provozuje extremismus, hrozí mu odříznutí se od jiných kamarádů, získá pocit sebevědomí, ale za cenu páchání trestných činů, násilí. Dospívající touží po uznání, a proto udělá všechno, aby se v extremistické skupině vyrovnal starším členům. Skupiny, které lze považovat za extremistické jsou různé náboženské sekty, politické skupiny (např. neonacisté), subkultury (např. skinheads), ale také sportovní fanoušci, kteří jdou na zápas spíše kvůli výtržnostem a násilí (Šance dětem Extremismus, 2018).

4.1.8 Poruchy příjmu potravy

První, kterou zmíníme je mentální anorexie. Jedinec (dívka nebo chlapec) se snaží hubnout. Má představu o tom, že trpí nadváhou, přestože lékařsky by byl označen za podvyživeného. Dělá vše pro to, aby shodil ještě víc, postupně zmenšuje porce, přidává více pohybu a dokonce používá prostředky, aby sněžené jídlo dostal rychle z těla (zvracení, projímadla). Podobně je tomu u mentální bulimie, zde je rozdíl v tom, že jedinec má nutkání přehnaně jíst, ale také používá různých prostředků, abys zmenšil

svoji hmotnost vlivem jídla. Posledním je záchvatové přejídání, které bývá navázáno na stres, deprese a nálady. První dvě nemoci se nejčastěji projevují u dívek, ale chlapci jimi také mohou trpět. Dospívajícímu velmi záleží na svém zevnějšku, jakékoliv kritické poznámky, podporují vznik těchto nemocí. Může dojít i k tomu, že jedinec je vlivem změn svého těla v období puberty přehnaně kritický sám k sobě (Idealni.cz Anorexie, 2015).

4.1.9 Rizikové chování v dopravě a rizikové sporty

Oba případy mají něco společného. Přestože v případě rizikového chování v dopravě, se jedná zejména o neukázněnost, nepozornost a nezodpovědnost. Hlavními viníky bývají právě děti, které si neuvědomují riziko a následky situace, když jdou po přechodu a nerozhlednou se, věnují pozornost něčemu zajímavému a auto vůbec neslyší. V rizikových sportech děti používají různé chrániče, ale i zde je podstatné, aby i ony sami sledovaly dění kolem, zodpovědně činnost prováděly.

V dospívajícím věku kromě nepozornosti je na vině touha zapůsobit na své vrstevníky a předvést riskantní trik. Někdy se tomu věnuje celá skupina a například těsně uskočit před rychle jedoucím autem je považováno za odvalu (Břicháček, 2001, s. 349 – 350). Rizikové sporty jsou společností tolerovány, má-li jedinec v sobě dobrodružného ducha, může se uplatnit právě zde a stále se posouvat za lepšími výkony, zkoušet, co ještě dokáže (Miovský a kol., 2015, str. 114 – 115).

4.1.10 Xenofobie, Intolerance, homofobie

Xenofobie, jak už se v názvu dočteme, je fobie. Slovo fobie důvěrně většina lidí zná. Sama fobie znamená strach, nějakou obavu. Člověk, který trpí xenofobii, má nedůvěru, obavu až odpor k čemukoliv cizímu (Abz.cz Xenofobie, 1992).

Intolerance znamená úplné nepřijetí druhého na základě odlišnosti. Jestliže jedinec nevyznává stejně hodnoty, nemá stejné postoje, způsob chování, styl vzhledu, to vše vyvolává v lidech s intolerancí nepřátelství (Pražské centrum Rasismus, 2018).

Homofobie stejně jako xenofobie označuje strach. V případě homofobie se jedná o strach z lidí, kteří jsou homosexuály a z homosexuálního jednání. Také tento strach není založen na rozumových důvodech. A lidé s homofobii mají tendenci stranit se lidmi s homosexuální orientací (Abz.cz Homofobie, 1992).

U dospívajících se může jednat o strach vůči novému spolužáku, který se odlišuje svoji barvou pleti, kulturou, náboženstvím, odlišným stylem oblékání, sexuální

orientací, atd. Bohužel je strach a odmítání jsou postaveny na předpojatosti, než kvalitních informacích a neschopnosti přijmout druhého, pokud neví, kam si ho zařadit (Pražské centrum Rasismus, 2018).

4.1.11 Sexuální rizikové chování

Chování v oblasti sexuality je dáno vývojem, v období dospívání se dívkám i chlapcům mění tělo. Dochází i k experimentování s vlastním tělem a zde je rizikové, pokud jedinec má zvýšené nutkání, které nedokáže ovládnout, provádí něco na veřejnosti nebo ubližuje tím sobě či druhému. Zvýší se zájem o druhé pohlaví, někdy i o stejné pohlaví, v závislosti na sexuální orientaci. Mládež během dospívání objevuje své tělo, ale také dozrává do schopnosti sexuálně žít.

Vlivem nezkušenosti nebo špatné výchovy v rodině, se pouští do předčasného sexuálního styku. Mnohdy si neuvědomují následky svého jednání, nepřipouští si možnost onemocnění pohlavní nemocí (Šance dětem O psychosexuálním vývoji dětí, 2018). Sexualita patří ke každému jedinci, nezávisle na věku, sexuální orientaci. Ovlivňuje naše vztahy, komunikaci.

V současnosti řadíme do tohoto tématu i intimní fotografie, protože vlivem rozšíření a dostupnosti internetu, je snadné fotografii pořídit a poslat. Mladý člověk se někdy stane obětí cizího člověka, který jej na nějaké sociální síti kontaktuje a postupně jej přiměje k pořízení a poslání intimních fotografií. Případ se stává i mezi kamarády, dospívající je někdy naivní a pošle kamarádovi fotografie, které dotyčný zneužije a zveřejní. V obou případech nastane velký problém, protože na internetu se vše šíří rychle a oběť je poškozena a ovlivní to její další život (Miovský a kol., 2015, str. 115).

4.2 Prevence a role skautingu

Prevence v dnešní době je podstatnou součástí výchovy, protože množství negativních jevů (viz kapitola Rizikové chování), se kterými se nejen dospívající setkávají, jsou snadno dostupné. Jaká je podstata prevence? Pedagogický slovník podává význam slova vyjadřující souhrn kroků, který slouží k ochraně nebo zabránění před negativními vlivy ohrožující zdraví, vývoj, sociální vztahy. Prevence je rozdělena do tří základních skupin (primární, sekundární, terciární), které si níže přiblížíme.

Další dělení je podle toho, na jakou cílovou skupinu je zaměřená. Nespecifická prevence má široký záběr na cílovou skupinu, zahrnuje všechny, kteří do ní patří. Podporuje žádané vzorce chování, smysluplné trávení volného času. Specifická

prevence se věnuje ohrožené skupině, kde je vyšší šance vzniku negativních vlivů. A indikovaná prevence je tu pro ty, u kterých negativní vlivy probíhají a slouží k zmírnění následků nebo omezení k jejich návratu (Průcha a kol., 2008, s. 219)

4.2.1 Primární prevence

Primární prevence má omezit samotný zrod negativních vlivů (Průcha a kol., 2008, s. 219). Podle Štablové a kolektivu (1999, s. 170) je důležitou součástí primární prevence výchova v rodině. Napomáhá také nastavení zákonů v zemi, které zabraňují styku s nimi, u některých je pouze omezení vzhledem k věku. Ve škole děti prochází různými preventivními programy, které jim poskytnou informace, co je škodlivé, jaké jsou následky. Děti se potřebují dovědět informace zajímavým způsobem, slyšet skutečné příběhy, aby si mohly vytvořit svůj postoj k negativním vlivům (př. drogy; s. 170 - 171).

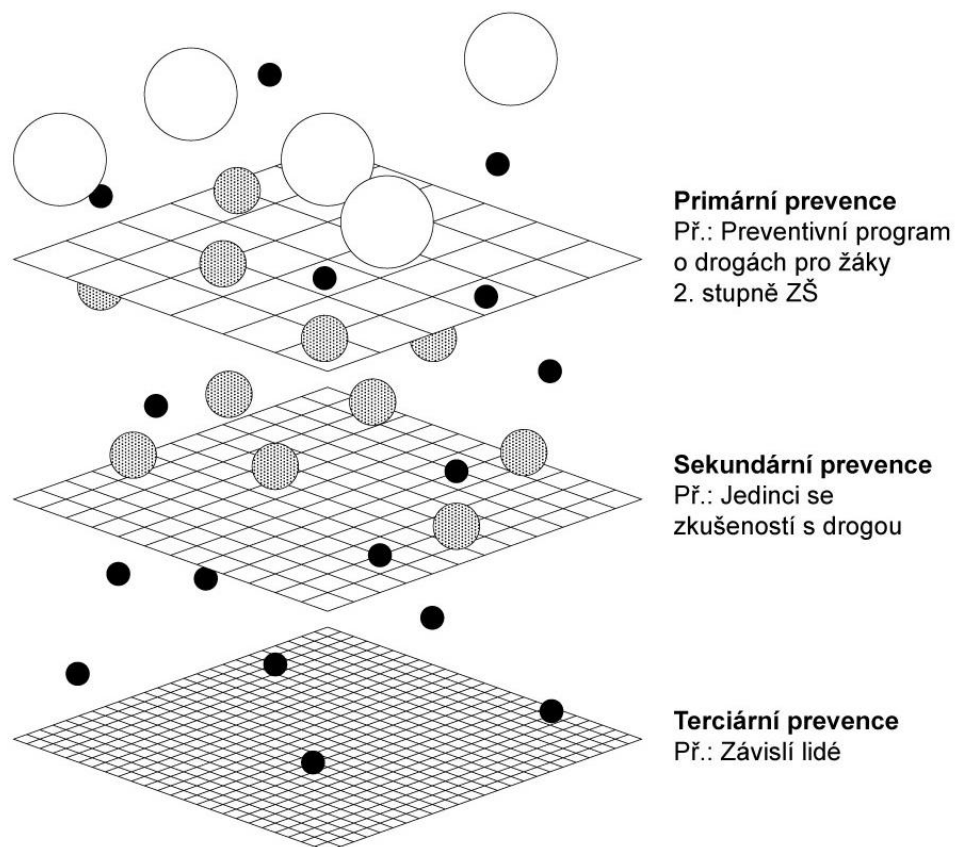
4.2.2 Sekundární prevence

Uplatňuje se v situacích, kdy negativní vlivy už vznikly. V prvním kroku jde o to, je objevit na samém počátku. V druhém kroku se s nimi pracuje tak, aby nedošlo k jejich prohloubení (Průcha a kol. 2008, s. 219). Štablová a kolektiv (1999, s. 171) uvádí, že situace jedince, který již s drogou přišel do styku nebo ji užívá výjimečně jako součást například hudební akce, je ideální příležitostí pro sekundární prevenci. Existují poradny, centra, linky důvěry a mnohé další, kde lze najít pomoc se vzniklou situací. Významnou součástí dané prevence je kontaktovat uživatele drog v jejich přirozeném prostředí, pokud se pracovníkům podaří získat důvěru uživatelů drog, mohou jim poskytnout pomoc a radu v jejich situaci (s. 171).

4.2.3 Terciární prevence

Poslední část prevence se využívá v případech, kdy už negativní vlivy probíhají naplno. Zde jde především o zmírnění jejich následků (Průcha a kol. 2008, s. 219). Konkrétní podobu popisuje Štablová a kolektiv (1999, s. 171) tak, že terciární prevence se týká závislých lidí a pomoci, aby mohli žít bez drogy.

V současnosti jsou pro ně určeny stacionáře, komunity, psychiatrické léčebny, atd. Cílem je resocializace závislého jedince. Pro skupinu lidí, kteří nechtějí jít do žádné z uvedených služeb, jsou tu pracovníci, kteří za nimi docházejí a v jejich prostředí poskytují pomoc (př. výměna jehel; s. 172).

KONEC

Obr. 4 Jednotlivé úrovně prevence

4.2.4 Skauting a prevence

Skauting jako výchovné hnutí se pohybuje zejména v oblasti primární prevence, oslovuje děti od velmi raného věku. Dnes již jsou zakládány družiny na některých místech pro děti od tří let. Víme, že primární prevence má oslovit jedince, kteří ještě nemají zkušenost negativními jevy a předávat jim správné postoje k nim.

Skauting podporuje zdravý životní styl, předává dobré hodnoty, vychovává jedince, tak, aby se všestranně rozvíjel a stal se zodpovědným občanem. Základem, jak se toho snaží dosáhnout, je co nejlépe aplikovat do skautského programu skautskou výchovnou metodu.

Metoda naplňuje touhu někam patřit, sdružuje děti do menších skupin (družin), což je pro ně přirozené a děti získávají zážitky, učí se fair play při hrách. Zábavnou formou jim předává znalosti i dovednosti z různých oborů, pomáhá i formovat správné postoje k negativním jevům. Staví jim před oči dobré vzory hrdinů, které mohou následovat. Děti mají na blízku vůdce, který navazuje s každým z nich individuální vztah důvěry

a mohou se na něj obrátit, kdykoliv by potřebovali. Skauti tráví hodně času v přírodě, budují tam vztahy mezi sebou i s přírodou.

V rámci družinových schůzek a akcí pracují na osobním rozvoji plnění stezky a odborek (Černohorský, 2015, s. 112 – 114). Skauti mají možnost i dalšího vzdělávání v podobě rádcovských, vůdcovských a jiných kurzů, kde se blíže seznamují se skautskou výchovnou metodou. Pokud metoda dopomůže k tomu, aby si děti zvnitřnily motivaci správně jednat, bez vnějšího podnětu, pak splnila účel a stává se sebevýchovou.

Kromě slibu a zákona, které jsou nosnými pravidly pro skautský život, mají skauti ještě heslo: „Buď připraven.“ Znamená to nejen konat dobré skutky, ale být připraven četli i nebezpečím. Další menší částí skautské prevence je v družinách aktivita zvaná Modrý život. Skaut nebo skautka se po dobu jednoho měsíce snaží každý den o několik úkolů. Může obsahovat péči o zdraví, dobré skutky, slušně mluvit a další úkoly dle výběru (Břicháček, 2001, s. 347).

5 POUŽITÁ METODIKA

5.1 Cílová skupina

V práci je věnována pozornost cílové skupině žáků druhého stupně ve věkovém rozpětí 11 -15 let, která prožívá velké změny v průběhu dospívání a bývá velmi náchylná k rizikovému chování (viz následující kapitola).

5.1.1 Charakteristika období dospívání

Období dospívání má v literatuře různé dělení. Pro bližší seznámení s tímto obdobím použijeme dělení Marie Vašutové, kdy cílová skupina 11 – 15 let spadá do první fáze dospívání, která se rozděluje na dvě období:

- Raná adolescence 11/12 let – 13/14 let: Dětské období začíná končit s nástupem sekundárních pohlavních znaků a zrychlí se akcelerace růstu. Dochází k fyziologickým změnám typická pro každé pohlaví. Dospívající již nyní více zaměřují pozornost k vrstevníkům druhého pohlaví, navazují první vztahy. A dochází k dalšímu vývoji kognitivních procesů.
- Střední adolescence 13/14 let – 15/16 let: V tomto období je dospívající schopen pohlavní reprodukce. Dospívající má v sobě otázky, potřebuje zjistit kdo je, kým je, kam patří, tedy najít svoji osobní identitu. Snaží se někam patřit, být originální, vytvoří si svůj styl oblékání, upřednostňují určitou hudbu, mnohdy je obojí dost výrazné a naplňuje to jejich touhu se odlišit, někdy vyjadřující i příslušnost k nějaké skupině. Koncem období střední adolescence prochází také výraznou sociální změnou, protože si volí školy, přemýšlí o budoucím povolání, ale hlavně se to od něj očekává (Vašutová, Panáček; 2013, s. 9).

Z uvedeného lze vyčíst, že je to období mnoha změn, kvůli kterým dospívající ztrácí jistotu, klesá mu vlastní sebehodnocení. Změny tělesné a na ně se váží i psychické změny.

V sociální oblasti se jedná o významné období, jde o jakousi hranici mezi dětstvím a dospělostí. Změny, kterými dospívající prochází, mají paralelní charakter, ale nepostupují přesně zaráz. V důsledku toho fyzicky vyspělý jedinec může mít dětské jednání nebo naopak (Vašutová, 2005, s. 57).

Jednotlivé charakteristiky dospívání si pro lepší porozumění přiblížíme podrobněji. Viditelnou a náročnou součástí je **emoční labilita**. Bývá zapříčiněna vnitřními změnami

v organismu. Dochází ke střídání nálad, často jedná impulzivně a není možné dopředu říct, jak dospívající bude reagovat.

Přestože ve škole na druhém stupni jsou požadavky na zvládnutí učiva vyšší, v důsledku vývoje s tím může mít jedinec problém, protože změny v jeho organismu zvyšují unavitelnost i omezují soustředění (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 147).

Známým prvkem dospívání je **vzdor vůči autoritám**, a to hlavně vůči rodičům. Často se staví do opozice, i když k tomu nemají logický důvod, vymezují se vůči rodičům. I ve škole lze pozorovat tento způsob jednání. Pokud ale nějakého učitele mají rádi, přijímají a plní jeho pokyny. Lépe přijímají sdělení vůči nim také od svých kamarádů (vrstevníků). Přestože období vzdoru je pro všechny velmi náročné, je nezbytné a přirozené ve vývoji dospívajícího.

Cílem opozičních postojů je snaha vymanit se ze závislosti na rodičích, stát se samostatnými osobnostmi, které berou svůj život zodpovědně a dovedou přijímat i následky svých rozhodnutí. Když víme, že dospívající musí projít odpoutaností od rodiny, je otázkou, kde má získat ocenění, pocit sebejistoty, jak posilovat svoje sebevědomí.

Odpovědí na podobné otázky je jeho přirozená touha někam patřit, kterou začíná stále více uplatňovat **ve skupině vrstevníků**. Kamarádi podobného věku jsou mu blízcí i tím, že řeší podobné věci, mají společné zájmy (Čáp, Mareš; 2001, str. 234). Být členem takové skupiny jedince ovlivňuje, automaticky přijímá pravidla skupiny, upravuje svůj zevnějšek ve shodě s nimi, snaží se „zapadnout“. Jestliže u vrstevníků najde přijetí, pomůže mu to získat jistotu, vytvořit si dobré hodnocení o sobě. Jelikož přijetí je pro něj nezbytné, aby jej skupiny získal, může udělat vše, co mu skupina řekne nebo mu to pomůže k přijetí a zde může vyvstat problém s rizikovým chováním dospívajícího (Hofbauer, 2004, s. 63).

V tuto chvíli se nachází v závislosti na vrstevnících a časem jej čeká, aby se dokázal vyjít i z této závislosti, brát sebe samotného jako svobodného jedince, který nemusí dělat vše podle skupiny, může mít své vlastní názory a postoje. Vztahy pro něj jsou nezbytné, a to jak s kamarády stejného pohlaví, tak nyní zaměřuje pozornost i na opačné pohlaví (Čáp, Mareš, 2001, s. 234). Zažívá první **zamilovanost**, s pohlavním dospíváním se více zajímá o sex a naplňování erotických tužeb a fantazií, a proto již nyní začínají s někým chodit. Pokud nenachází v oblasti vztahů naplnění, využívá autoerotické uspokojení.

Autoerotické aktivity často vyhledávají, když začínají pohlavně dospívat, poznávají své tělo a učí se sexuální pud zvládat. A někdy jich využívají, pokud jsou něčím frustrováni, potřebují se uvolnit (Weiss, 2010, s. 103).

Poznávacích procesy se vyvíjí a dospívající podle Piageta zvládne přejít z formálních operací do abstraktního myšlení. Je schopen řešit náročnější intelektuální úlohy (Čáp, Mareš, 2001, s. 235). Nepřijímá mechanicky jedno řešení, snaží se jich najít víc, hledat souvislosti (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 150). Umí pracovat s domněnkami, které přímo nesouvisí se skutečností. Umí přemýšlet o samotném myšlení, snadno a rychle si vytvoří soud o jiných soudech (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 151).

Rozvoj intelektu v oblasti abstraktního myšlení a získáním zkušeností ve vztazích, je dospívající schopen rozumět i pojmům z **morálky** (př. pravda, spravedlnost, atd.). Dokáže rozlišit, co je správné a co ne. Pokud v této oblasti probíhá vývoj správně, měl by se řídit autonomní morálkou, a ne se jen podřizovat vnější pravidlům (Čáp, Mareš, 2001, s. 235). Nerad se podřizuje pravidlům jen proto, že mu jsou sděleny, umí o nich přemýšlet, zhodnotit jejich smysl a význam. Pokud smysl nalezne, pravidlo přijme (Vašutová, Panáček, 2013, s. 60).

I když víme, že dochází k rozvoji poznávacích procesů, přesto usuzování bývá ovlivněno sklonem k **radikalismu**, obzvláště ve chvíli, kdy nemohou plně porozumět určité situaci (chybí jim zkušenosti), a proto využívají i **generalizace**, ale někdy příliš rychle a chybně. Například jen na základě jedné informace, zkušenosti [př. Učitelé jsou nespravedliví, protože jej určitý učitel napomenul za něco, co neudal] (Vágnerová, 2005, s. 337).

5.1.2 Vývoj dívky vs. chlapci

Dívky oproti chlapcům začínají dříve dospívat, ale pokud vyspějí příliš rychle, jejich okolí má obavy, aby jim tělesná vyspělost nedopomohla jít předčasně do sexuálních vztahů. Dívky vnímají obavu svého okolí, a aniž by to chtěly, neúmyslně ji přijímají. Kvůli změnám v nich samých a neklidu okolí více řeší svůj vzhled, nejsou spokojeny.

Oproti tomu chlapci trpí obavami kvůli svému vzhledu a vývoji také, protože je-li pomalejší, mají menší vrůst, nebývají tak snadno přijímáni vrstevníky. Porovnání je shrnuto v Tab. 3.

Vliv na dospívající dívky i chlapce má také ideál, který je jim předkládán v časopisech, filmech a jiných mediích, se kterými se srovnávají a snaží se je napodobit, což není vždy reálné (Čáp, Mareš, 2001, s. 233).

Tab. 3 Dospívání dívky x chlapci (Vašutová, 2005, s. 58; Čáp, Mareš, 2001, s. 233)

	Dívky	Chlapci
První fáze dospívání	11 – 13 let, končí začátek menarche.	12 – 14 let, končí první noční polucí.
Druhá fáze dospívání (po uplynutí předchozí fáze) ve věku 13 – 15 let	Končí reprodukční schopností, tedy dostavením se pravidelného ovulačního cyklu.	Taktéž končí reprodukční schopností, která se dostaví i v jejich případě později.
Neklid dospívání	Příliš urychlený vývoj.	V případě pomalejšího vývoje.

5.2 Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření zahrnuje sesbírání odpovědí od respondentů v dotaznících, kteří v nich uvádějí svoje zkušenosti a vědomosti v rámci prvotní části výzkumu (Zelenka, Pásková, 2012). Navazujícím krokem je další část výzkumu, kdy jsou sesbíraná data dále zpracována a vyhodnocována.

Významná měřítka pro dotazníkové šetření jsou především nezaujatost a účinnost (Dwyer, Jago, 2006). Zajistit nezaujatost při výběru respondentů lze tím, že selekce respondentů bude nepředvídatelná, tedy stejné počáteční podmínky pro každého respondenta, že bude vybrán. Účinnost šetření je zvyšována množstvím respondentů, znamená to, že čím, větší množství respondentů, tím budou výsledky přesnější. I když k nepatrnému odklonu může dojít, jelikož pouze náhodný výběr respondentů není vždy možné zajistit.

5.2.1 Struktura dotazníku

Dotazník byl rozdělen do 33 sekcí, kdy úvodní sekce obsahovala otázky zjišťující základní údaje o respondentech (věk, pohlaví, kraj). Respondenti, kteří odpověděli v otázkách ano, byli odkázáni na další doplňující otázky a prošli všechny sekce. Respondenti se zápornými odpověďmi nebyli v dané otázce odkazováni na doplňující sekci, protože v jejich případě nebylo co rozvádět, ale pokračovali v následující sekci. Celý dotazník je součástí Příloh č. 1.

Dotazník zahrnoval otázky otevřené, polozavřené a uzavřené, které se vztahovaly k:

- identifikace respondenta – věk, pohlaví, z jakého kraje respondent pochází,
- osobní zkušenosti s organizacemi pro mládež a trávení volného času - jaké kroužky a jak často respondent navštěvuje nebo by chtěl navštěvovat, zda tam má kamarády, jak jinak tráví volný čas,
- osobní zkušenosti s rizikovým chováním – znalost pojmů a jejich významu, osobní zkušenosti s rizikovým chováním, kolikrát a kde se s ním respondent setkal,
- osobní zkušenosti s prevencí = diskuzí o špatném chování.

Otázky byly strukturovány tak, aby byly získány odpovědi na:

- Je rozdíl mezi členy skautu a nečleny? Rozdílný nebo stejný vliv?
- S jakým rizikovým chováním se cílová skupina setkává? Má informace o rizikovém chování, aby mu dokázala čelit?

5.2.2 Distribuce dotazníků

Dotazník byl vytvořen v online aplikaci Formuláře Google a byl rozeslán online pomocí odkazu na webové stránky <https://dotaznik-bp0.webnode.cz/> nebo pomocí emailu s přímým odkazem na dotazník. Odpovědi na dotazník byly sbírány od března do května letošního roku (2018) a v průběhu dubna byla většina dotazníků vyplněna.

V průběhu dotazníkového šetření byli osloveni žáci základní školy v Brně od šestých do devátých tříd. Napříč jejich zaměřením (sportovní, jazykové a běžné třídy). Dále děti ze skautských organizací v České republice, jednalo se o organizaci Svaz skautů a skautek ČR a dále osloveny některé oddíly organizace Junák – český skaut, z. s. Další děti spadající do cílové skupiny, byly osloveny na komunitním webu pro křesťanskou mládež www.signaly.cz, kde je několik skupin, které zahrnují právě děti ve věku 11 – 15 let.

5.2.3 Vyhodnocování dotazníků

Data byla následně převedena do elektronické podoby a zpracována prostřednictvím programu Microsoft Excel. U vyplněných dotazníků byla provedena kontrola jejich validnosti, tzn. byly vyloučeny všechny dotazníky, které nebyly vyplněny dětmi z cílové skupiny.

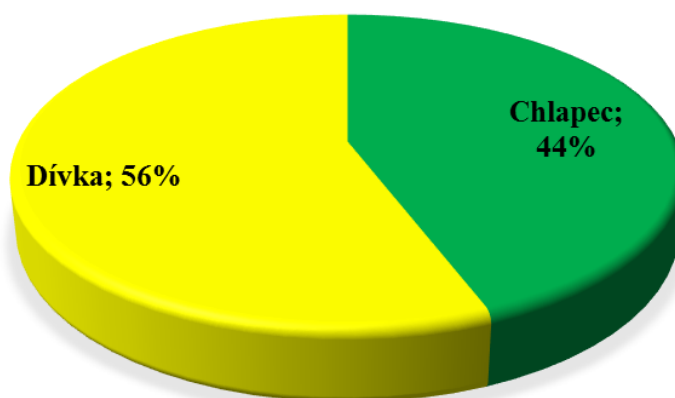
Zpracování dat bylo provedeno pomocí přehledových tabulek, ze kterých byly vykresleny koláčové a sloupcové grafy uvedené v další části práce.

Aby bylo možné vyhodnotit vliv skautingu na prevenci rizikového chování, bylo přistoupeno k váhovému hodnocení odpovědí u jednotlivých otázek. Myslí se tím přiřazení bodů ke každé odpovědi na základě její závažnosti. Následně tak bude možné spočítat průměr a vyhodnotit tak potřebnou otázku pro naplnění cílů práce. Konkrétní postup a bodové ohodnocení je uvedeno přímo ve zpracované analýze v následující kapitole.

6 ANALÝZA VÝSLEDKŮ

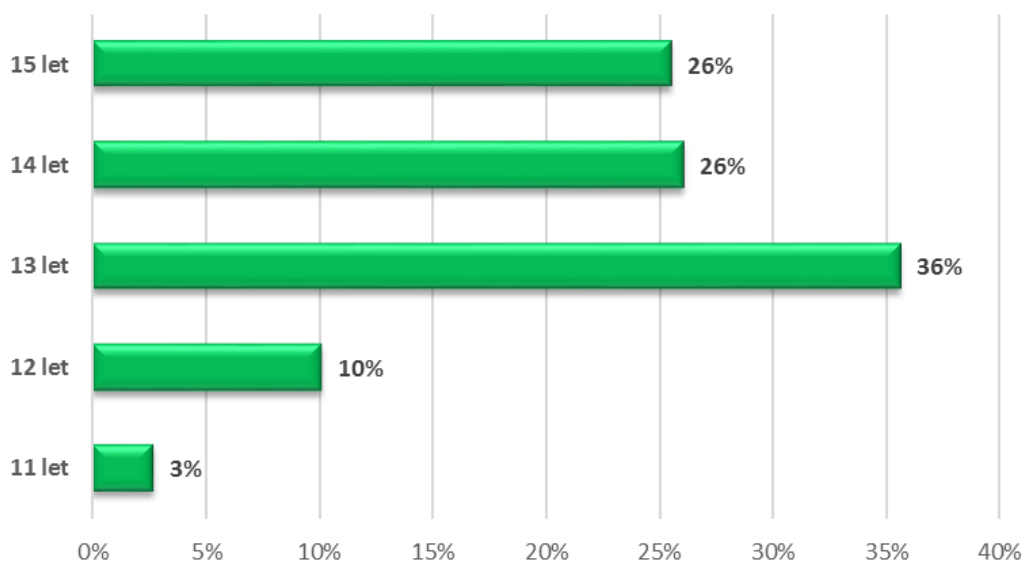
Celkem dotazník vyplnilo 195 respondentů. V rámci vyhodnocování bylo 7 dotazníků vyloučeno z prováděné analýzy, protože respondenti nebyly z cílové skupiny (byli starší 15 let). Platná data byla tedy sesbírána od 188 respondentů.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 56 % dívek a 44 % chlapců, viz Obr. 5. Projevila se zde větší ochota dívek zúčastnit se tohoto dotazníkového šetření, věnovat mu čas a odpovědět na otázky.

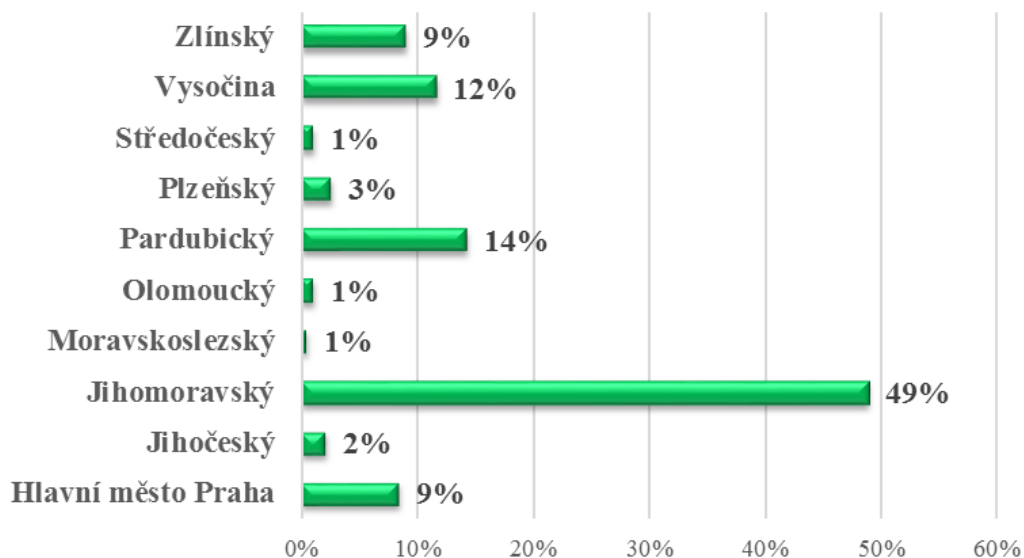

Obr. 5 Pohlaví respondentů

Cílovou skupinou byly žáci základní školy ve věku 11 až 15 let. Jak již bylo zmíněno. Na Obr. 6 je patrné početní zastoupení jednotlivých věkových kategorií a je z něj patrné, že více než 50% respondentů jsou žáci ve věku 12 a 13 let.

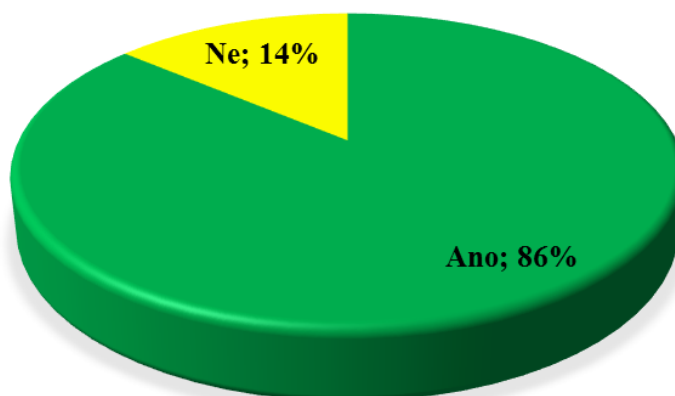

Obr. 6 Věk respondentů

Obr. 7 Bydliště respondentů

Většina respondentů uvedla, že navštěvuje kroužky, jak je patrné z Obr. 8. Nejčastěji uváděným kroužkem byl sportovní kroužek a mnoho dětí uvedlo, že se věnuje také hře na hudební nástroj či výtvarným nebo dramatickým kroužkům. Nejčastějšími sportovními kroužky těchto respondentů jsou například fotbal, atletika, veslování nebo plavání. Významné procento z respondentů se věnuje skautingu. Pro provádění dotazníkové šetření byly totiž také úmyslně osloveny děti přímo ze skautských organizací, abych bylo možné naplnit cíle této bakalářské práce a zjistit vliv skautingu jako možnou metodu prevence rizikového chování. Přes 90 % respondentů navštěvujících nějaký kroužek v něm má zároveň i kamaráda.

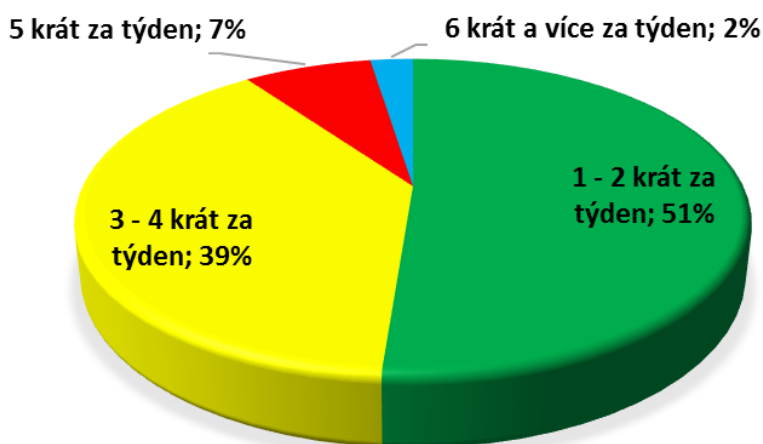

Obr. 8 Návštěva kroužků

Celkem 14% dětí nenavštěvuje žádný kroužek, ale v dotazníku většina z nich uvedla, že by ráda do některého chodila. Děti uváděly, že kdyby měly tu možnost, rády by chodily do dramatického nebo sportovního kroužku.

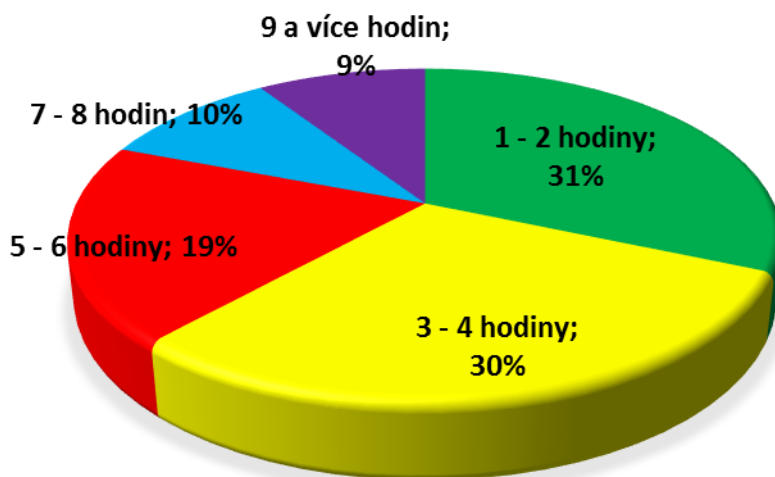
Děti navštěvující skaut nejčastěji tráví volný čas přímo na kroužcích (skaut i ostatní), s kamarády nebo s rodinou. Děti, které nenavštěvují žádný kroužek, tráví svůj volný čas nejčastěji s kamarády a rodinou, u televize, na počítači, mobilu nebo tabletu.

Přes polovinu respondentů (cca 51%) navštěvuje kroužky 1 až 2 krát v týdnu a 39% potom 3 až 4 krát v týdnu (viz Obr.). Výsledky tedy ukazují, že 90% dětí nenavštěvuje kroužek každý den, ale jen některé určité dny v týdnu.

Obr. 8 Frekvence návštěv kroužků

Děti, které navštěvují nějaké kroužky, odpovídali i na otázku, kolik zde celkem každý týden stráví času. Zpracované výsledky jsou vykresleny v grafu na Obr. 9. Většina dětí tráví v kroužcích maximálně 4 hodiny týdně, přičemž průměrně zde tráví přibližně 4,2 hodiny.

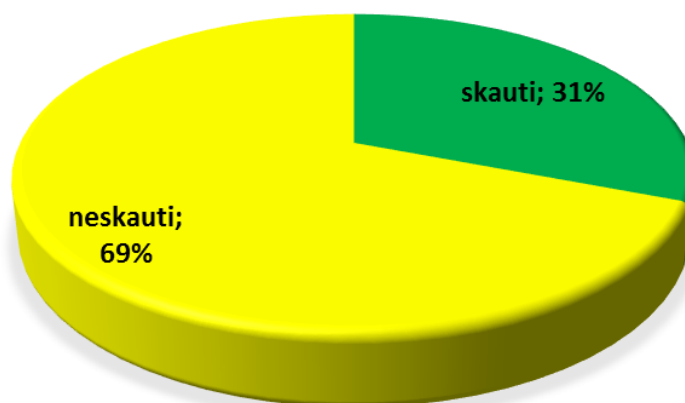

Obr. 9 Počet strávených hodin respondentů na kroužku za týden

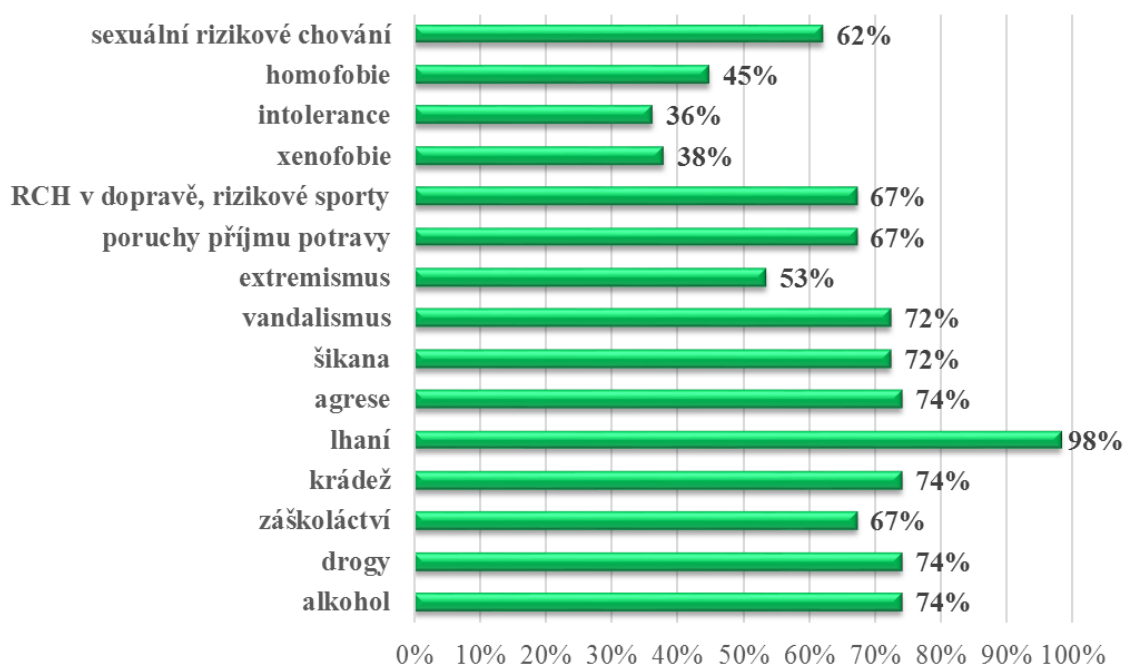
Pro další analýzu a vyhodnocení získaných odpovědí byly respondenti rozděleni do dvou základních skupin:

- respondenti chodící do skautu a případně dalších kroužků (dále jen „skauti“),
- respondenti, kteří nejsou členy skautské organizace (dále jen „neskauti“).

Z dětí, které navštěvují nějaký kroužek, jich 31 % navštěvuje skaut, případně skaut v kombinaci s dalšími kroužky (viz Obr. 10). Zbýlých 69 % potom nenavštěvuje žádný kroužek nebo navštěvuje jiný kroužek než skaut, přičemž nejčastěji se jedná o sportovní kroužek, hra na hudební nástroj či výtvarný nebo dramatický kroužek.

Obr. 10 Procento dětí cílové skupiny navštěvujících a nenavštěvujících skaut

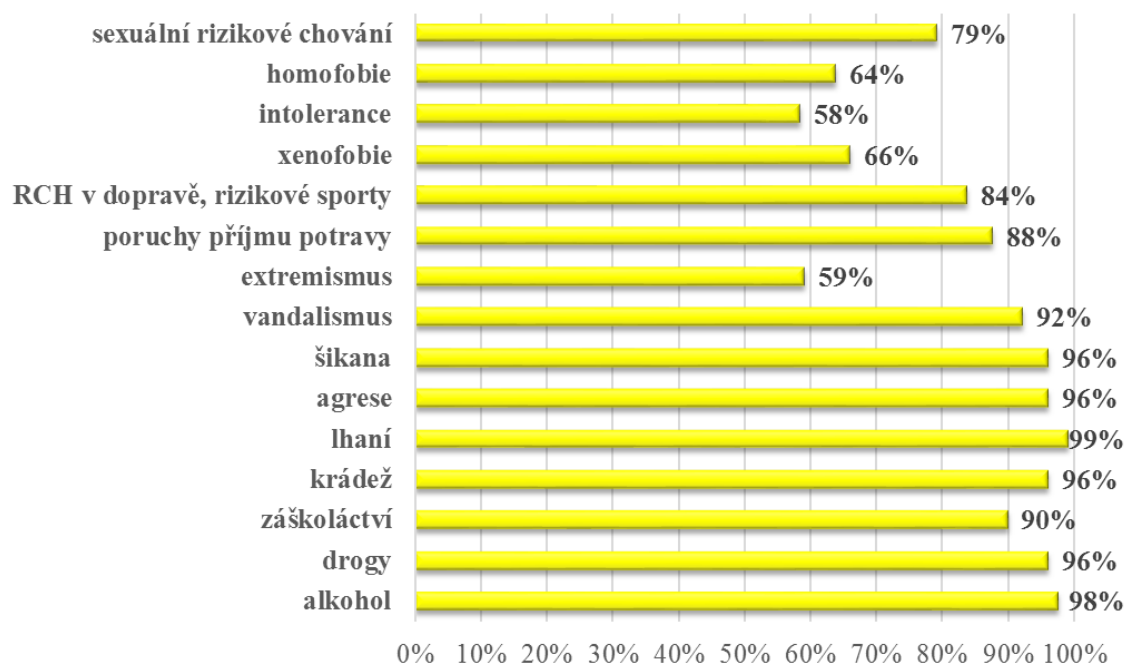

Obr. 11 Znalost pojmů ve skupině „skauti“

Dále bylo analyzováno, zdali respondenti znají některé z 15-ti pojmů: alkohol, drogy, záškoláctví, krádeže, lhaní, agrese, šikana, vandalismus, extremismus, poruchy příjmu potravy, rizikové chování v dopravě a rizikové sporty, xenofobie, intolerance,

homofobie, sexuální rizikové chování. U všech pojmů byl vysvětlen jejich význam, aby mohli respondenti spolehlivě odpovědět i při neznalosti názvů všech pojmů.

Získané výsledky byly vykresleny do grafů pro skupinu „skauti“ (viz Obr. 11) a „neskauti“ (viz Obr. 12) zvlášť. Je z nich patrné, že skupina „neskautů“ zná více pojmů souvisejících s rizikovým chováním než děti navštěvující skaut.

Obr. 12 Znalost pojmů ve skupině „neskauti“

V další části práce byly analyzovány dvě oblasti týkající se setkání respondenta s RCH a vlastní účasti na RCH. Výsledky těchto oblastí poskytly informace o tom, jaký vliv má členství ve skautu na vztah k RCH a jeho prevenci.

6.1 Setkání respondentů s rizikovým chováním

Konfrontace respondenta s RCH bylo analyzováno na základě těchto otázek z dotazníku:

1. Kolikrát jsi se setkal/a s násilím?
2. Kolikrát jsi byl/a terčem násilí?
3. Setkal/a jsi se někdy s krádeží?
4. Setkal/a jsi se někdy s lhaním?

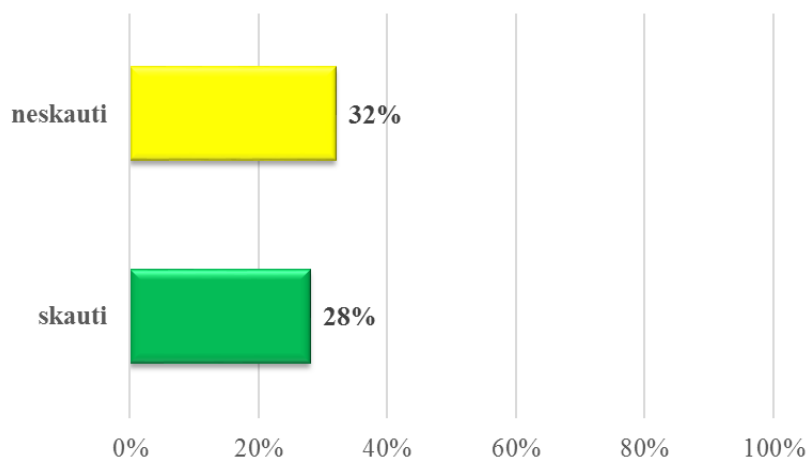
Pro vyhodnocení těchto otázek bylo použito bodového přístupu, definovaného v kapitole 5.2.3. V tomto konkrétním případě byly přiřazeny jednotlivým odpovědím váhy dle

Tab. 4. Odpověď na první a druhou otázku vybrali respondenti ze tří možností: výjimečně, příležitostně a často. U třetí a čtvrté otázky bylo možné vybrat z odpovědí: ano, ne.

Tab. 4 Bodové hodnocení odpovědí pro analýzu konfrontace respondenta s RCH

	Ano	Ne	Výjimečně	Příležitostně	Často
Kolikrát jsi se setkal/a s násilím?	-	-	1	2	5
Kolikrát jsi byl/a terčem násilí?	-	-	2	4	10
Setkal/a jsi se někdy s krádeží?	2	0	-	-	-
Setkal/a jsi se někdy s lhaním?	2	0	-	-	-

Vlastní analýza výsledků byla provedena na obou definovaných skupinách (skauti a neskauti) zvlášť. Pro každého respondenta byl stanoven počet bodů dle jeho odpovědí. Pokud by se respondent často setkával s násilím a zároveň byl i jeho terčem, setkal se s krádeží a lhaním, bylo by mu přiřazeno celkem 19 bodů (maximální možný počet, který odpovídá 100 %). Z bodů všech respondentů byl určen průměr (zvlášť pro skupinu „skauti“ a „neskauti“), který je uveden na Obr. 13.

Obr. 13 Setkání s rizikovými faktory

Na výsledném grafu lze pak celkem jednoznačně pozorovat, že respondenti, kteří se označili jako neskauti, se s RCH setkali častěji než skauti. Tento výsledek může naznačovat, že neskauti se pohybují častěji v prostředí, kde je výskyt možností k RCH vyšší.

6.2 Účast respondentů na rizikovém chování

Pro vyhodnocení účasti respondentů na rizikovém chování byly do dotazníku zařazeny tyto otázky:

1. Byl/a jsi někdy za školou (záměrná neúčast na vyučování)?
2. Pomohl/a jsi někdy kamarádovi/kamarádce, když mu/jí někdo ubližoval (např. i posmíval)?
3. Kolikrát jsi užil/a drogu?
4. Setkal/a jsi se s krádeží?
5. Setkal/a jsi se někdy s lhaním?
6. Kolik hodin denně odhadem strávíš při používání elektroniky (počítač, mobil, tablet)?
7. Hraješ akční, bojové počítačové hry?

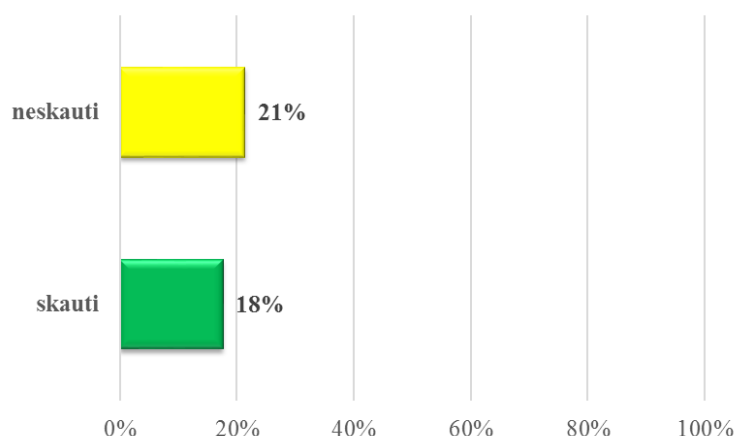
Bodové hodnocení odpovědí jednotlivých respondentů bylo provedeno podle Tab. 5.

Tab. 5 Bodové hodnocení odpovědí pro analýzu účasti respondenta na RCH

Bodové hodnocení odpovědí		
Byl/a jsi někdy za školou?	1 - ano	1 – Výjimečně
	0 - ne	2 – Příležitostně 5 - Často
Pomohl/a jsi někdy kamarádovi/kamarádce, když mu/jí někdo ubližoval?		0 - ano 3 - ne
Kolikrát jsi užil/a drogu?		1 – pouze jednou 2 – příležitostně 10 - často
Setkal/a jsi se s krádeží?		0 – byla jsem svědkem 3 – někdo mě naváděl, abych kradl/a 5 – něco jsem sám/a vzal/a
Setkal/a jsi se někdy s lhaním		1 – byl/a jsem svědkem, když někdo lhal 2 – někdy lžu 5 – lžu vždy, když se chci vyhnout nepříjemnostem
Kolik hodin denně odhadem strávíš při používání elektroniky?	1 – 1 až 2 hodiny 2 – 3 hodiny 3 – 4 hodiny	5 – 5 hodin 10 – 6 a více hodin
Hraješ akční/bojové hry?		3 – ano 0 – ne

Vlastní analýza výsledků byla provedena na obou definovaných skupinách (skauti a neskauti) zvlášť. Každé odpovědi je přiřazena bodová hodnota, tak aby ve výsledku byla zohledněna jejich rozdílná závažnost, tedy větší četnost, daného RCH má přiřazeno větší bodové ohodnocení. Pro každého respondenta byl opět stanoven počet bodů dle jeho odpovědí. Maximální možný počet, kterého mohl respondent dosáhnout byl 42 a odpovídal 100 %.

Z bodů všech respondentů byl určen průměr (zvlášť pro skupinu „skauti“ a „neskauti“), který je uveden na Obr. 14.

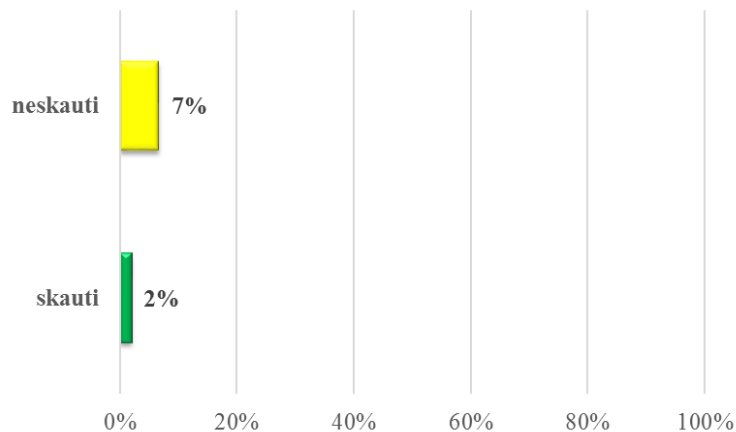
Obr. 14 Účast na rizikovém chování

Respondentům, rozděleným opět na dvě skupiny skautů a neskautů, byly sečteny přiřazené body, zprůměrovány a převedeny do grafické podoby. Výsledný graf poukazuje na to, že děti, které uvedly navštěvování skautu, mají menší přímou účast na RCH.

6.2.1 Dílčí výsledky týkající se účasti skautů a neskautů na RCH

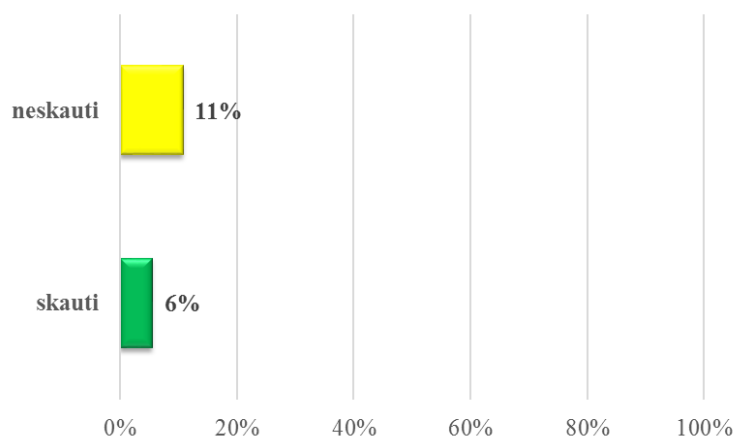
Při pohledu na konkrétní příklady RCH, které byly zahrnuty v celkovém zpracování přímé účasti skautů a neskautů na RCH, lze pozorovat určité odlišnosti mezi skauty a neskauty vzhledem k jejich účasti na RCH.

Na Obr. 15 je poukázáno na značný rozdíl mezi skauty a neskauty ve výskytu míry četnosti záškoláctví. Výsledek byl vypočítán na základě bodového průměru, který zahrnoval pouze otázku č. 1 předchozí kapitoly, která se týká záměrné neúčasti na vyučování.

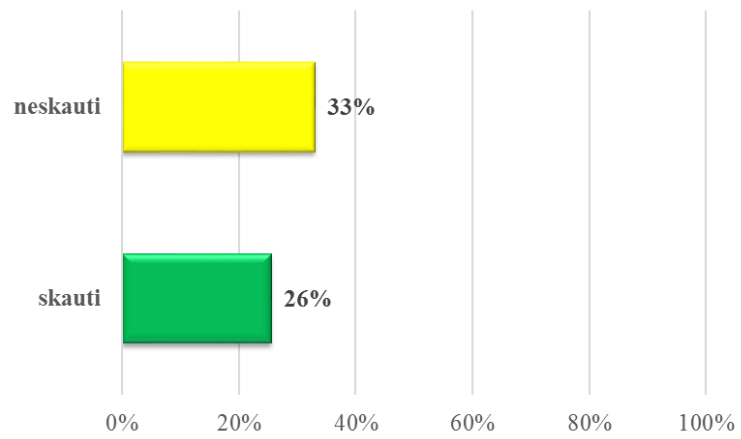
Obr. 15 Míra záškoláctví

Další dílčí graf na Obr. 16 vznikl zpracováním bodového průměru odpovědí na otázku č. 3 předchozí kapitoly, která se týká četnosti užívání drog. Respondenti z řad skautů mají téměř poloviční četnost užívání drog oproti skupině neskautů.

Obr. 16 Užití drogy

Na Obr. 17 lze pozorovat poslední dílčí graf, který zpracovává odpovědi na otázku č. 6 předchozí kapitoly, která se týká doby strávené užíváním elektroniky. Celkový průměr bodů získaných za odpovědi na tuto otázku je o něco větší u neskautů než u skautů, ale rozdíl není tolik výrazný oproti užívání drog, jak bylo uvedeno v předchozím grafu.

Obr. 17 Používání elektroniky

7 DISKUZE VÝSLEDKŮ

V rámci analýzy provedené v předchozí kapitole bylo celkem vyhodnoceno 188 vyplněných dotazníků.

V první části byla provedena analýza respondentů, přičemž se dotazníkového šetření zúčastnilo 56 % děvčat a 44 % chlapců, nejčastěji ve věku 13 let. Přibližně polovina respondentů byla z Jihomoravského kraje, což je zapříčiněno tím, že dotazníky byly osobně distribuovány na jedná brněnské základní škole,

Téměř 90 % respondentů navštěvuje ve volném čase kroužky, ve kterých tráví průměrně 4,2 hodiny týdně se svými kamarády. Nejčastěji uváděným kroužkem byl sportovní kroužek a mnoho dětí uvedlo, že se věnuje také hře na hudební nástroj či výtvarným nebo dramatickým kroužkům. Významné procento z respondentů se věnuje skautingu. Pro provádění dotazníkové šetření byly totiž také úmyslně osloveny děti přímo ze skautských organizací, abych bylo možné naplnit cíle této bakalářské práce a zjistit vliv skautingu jako možnou metodu prevence rizikového chování.

Respondenti byli rozděleni do dvou skupin:

1. Skauti – respondenti chodící do skautu a případně i dalších kroužků.
2. Neskauti – respondenti nenavštěvující žádný kroužek nebo navštěvující kroužky mimo skaut.

Výsledky dotazníkového šetření poukazují na určité rozdíly obou skupin. Bylo ukázáno, že respondenti ze skupiny neskautů znají více pojmů souvisejících s rizikovým chováním (jako je např. alkohol, drogy, záškoláctví, krádeže, lhaní, agrese, šikana, vandalismus, extremismus, poruchy příjmu potravy, rizikové chování v dopravě a rizikové sporty, xenofobie, intolerance, homofobie, sexuální rizikové chování).

Odpovědi byly zpracovány a rozděleny na dvě oblasti. První oblast se zabývala setkáním s RCH a druhá s přímou účastí na RCH. Výsledky poukazují na to, že respondenti z řad skautů se setkávají s RCH v menší míře, než neskauti. Rozdíl v účasti na RCH (Obr. 14), které zahrnuje všechny otázky zabývající se tímto tématem, není tak značný. Významnější odlišnosti zobrazují dílčí grafy, které ukazují výsledky ohledně konkrétního RCH (např. záškoláctví) a jsou uvedené v kapitole 6.2.1. Graf zobrazující téma záškoláctví poukazuje na to, že respondenti skauti méně provozují toto RCH oproti neskautům, zde je výsledek nejvíce znát. V oblasti užívání drog už lze pozorovat menší rozdíl oproti záškoláctví, přesto stále výrazný. Nejmenší rozdíl je v používání

elektroniky, snad právě proto, že se s ním všichni setkáváme na každém kroku, ale i v tomto případě jsou výsledky skautů lepší než neskautů.

Podle zmíněných výsledků lze předpokládat, že skauting má určitý pozitivní vliv na své členy v oblasti prevence, přesto by ale rozdíl mohl být daleko větší. Skautská výchovná metoda je propracovaný systém, tedy v každé aktivitě a programu má být zahrnuta, a poté významně ovlivňuje skauty a skautky. Významnou roli v oblasti skautské prevence má kromě metody i vzdělávání vedoucích v rámci kurzů, protože jsou to právě oni, kteří vedou, vychovávají, tvoří program a stanovují si cíle, ke kterým vedou ty, co jsou jim svěřeni.

Zlepšení v oblasti skautingu jako prevence RCH by mohlo být důsledněji dbát na začlenění prevence do her, pravidelnost, stanovovat si cíle, kontrolovat jejich plnění. Zaměřit se na to, jak s dětmi provádět prevenci (věnovat se přípravě programů, schůzek nebo mít někoho, kdo se na to specializuje a s tímto tématem pomůže – tzv. metodik prevence). Prevence musí být prováděna hrou (tzv. škola hrou), aby to pro děti byla zábava, a aniž postřehnou, se něco naučí nebo jsou vychováváni. Ve skautingu je velký potenciál v oblasti primární prevence, ale je potřeba se tomu poctivě věnovat, jde i o to si vychovávat kvalitní, vzdělané a schopné vedoucí, které to budou dále předávat.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem se zaměřila na vliv skautingu na cílovou skupinu dospívajících ve věku 11 – 15 let. Cílem bylo zjistit, jestli skauting má pozitivní vliv na své členy a napomáhá u nich k prevenci rizikového chování.

V první části práce jsem se zaměřila na teorii, ve které jsem popsala základní pojmy týkající se skautingu, cílové skupiny a rizikového chování. V kapitole historie skautingu píší o historickém pozadí tohoto hnutí, které má více než stoletou tradici. V následující kapitole rozvádím skautskou výchovnou metodu, ve které podrobněji rozvádím základní pojmy skautingu zahrnuté v jednotlivých prvních dané metody. Jelikož píší, že skauting se svojí metodou je vhodným nástrojem pro prevenci dětí a mládeže, v jedné samostatné kapitole charakterizují právě rizikové chování i jeho jednotlivé příklady, které se mnohdy vyskytují právě u dospívajících a vlivem svého vývoje k němu mají větší sklon.

Po rizikovém chování se více věnuji prevenci, její charakteristice i dělení a pro větší názornost jsem ji doplnila obrázkem. Na základě dělení prevence zařazuji skauting právě do primární prevence, protože oslovuje náhodně děti i mládež, se kterou dále pracuje.

V druhé části práce analyzuji výsledky dotazníkového šetření dané cílové skupiny, porovnám členy skautského hnutí a ty, kteří nechodí do skautu (neskauty). Výsledky z dat dotazníků zpracovávám do grafů a popisuji závěry, které z nich plynou.

Výsledky dotazníkového šetření poukazují u respondentů na pozitivní vliv skautingu na své členy, protože v jednotlivých odpovědích mají lepší výsledky než neskauti. Dalšími faktory, které mohou mít vliv, jsou návštěva dalších kroužků, rodinné zázemí, vztahy se spolužáky, atd. Pro přesnější výsledky by bylo dobré provést rozsáhlejší kvantitativní výzkum nebo se zaměřit na kvalitativní výzkum a šetření provádět formou rozhovorů, kde může s osobním přístupem docházet k přesnějším datům od respondentů.

Přesto je možné říct na základě výsledků výzkumného šetření, že hypotéza o pozitivním vlivu skautingu na své členy byla do určité míry potvrzena, a pokud bychom vzorek respondentů považovali za reprezentativní, mohly by se výsledky zobecnit na širší okruh dospívajících.

Na základě výsledků, bych navrhla zlepšení v rámci práce s dětmi ve skautském hnutí se skautskou výchovnou metodou. Konkrétně myslím pravidelnější začlenění

prevence do her, stanovovat si cíle a na základě nich připravovat programy schůzek. Je důležité, aby byla prevence s dětmi prováděna zábavnou formou, např. hrou.

Závěrem mohu konstatovat, že vytyčené cíle této bakalářské práce byly splněny.

LITERATURA

Knižní zdroje

BŘICHÁČEK, Václav. *Skautskou stezkou: [základní příručka pro skauty a skautky]*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek České republiky, 2001. ISBN 80-86109-07-0.

BŘICHÁČEK, Václav. *Skautský oddíl*. Liberec: Skauting, 1996. Skautské prameny. ISBN 80-85421-04-6. Dostupné také z:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:7e203c70-010b-11e8-b1a1-005056827e52>

ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:13a6bf60-f77b-11e3-812a-005056827e52>

ČERNOHORSKÝ, Vojtěch. *Metodika pro oddílovou praxi*. II. upravené a doplněné vydání. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2015. ISBN 978-80-7501-076-6.

DWYER, L. a JAGO, L. *Economic evaluation of special events: a practitioner's guide*. Altona, Vic: CommonGroundPublishing, 53 s., 2006, ISBN 1-86335-596-0.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HOŘAVOVÁ, Kateřina a KLÁPŠTĚ, Petr. *Symbolický rámeček podle 3. B*. Vydání první. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2006. ISSN: 1210-9827

HUBÁČEK, Milan. *Skautský vůdce*. Brno: Javor, 1994. ISBN 80-900948-7-2.

JANKA, Otto. *Čas skautů*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, [2009]. ISBN 978-80-7415-013-5. Dostupné také z:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:848f9560-2455-11e4-8f64-005056827e52>

JUNÁK – svaz skautů a skaute ČR. *Vycházky - výlety - výpravy*. Liberec: Skauting, 1998. Skautské prameny. ISBN 80-85421-23-2.

- KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2011-. ISBN 978-80-247-3875-8.
- KUPKA, Ondřej. *Družinový systém*. Vydání první. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2005. ISSN 1210-9827
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1284-9. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:b8a98c30-78ae-11e5-9690-005056827e51>
- MACEK, Petr (2003). *Identita jako proces: vývojový přístup a styly sebedefinování*. In Čermák, I., Hřebíčková, M., Macek, P. (Eds.), *Agrese, identita, osobnost*. Brno: Psychologický ústav AV ČR, Tišnov: Sdružení SCAN, 180 – 200.
- MIOVSKÝ a kol. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. Monografie. ISBN 978-80-7422-391-4.
- NOVÁK, Jaroslav. *Skautská družina*. Liberec: Skauting, 1997. Skautské prameny. ISBN 80-85421-21-6.
- PRŮCHA, Jan a WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.
- Skauting. Liberec: Skauting, 1995. *Skautské prameny*. ISBN 80-85421-16-X. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:a21d75a0-5e6e-11e3-ae59-005056827e52>
- SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché. ISBN 978-80-247-4042-3.
- SUCHÁŇOVÁ, Lucia. *Skauting pre chlapcov*. Vydání první. Bratislava: Slovenský skauting, 2003. ISBN 80-89136-09-5
- SVOJSÍK, Antonín Benjamin. *Signály z neznáma*. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2016. ISBN 978-80-7501-101-5.
- ŠIMÁNEK, Josef. *A. B. Svojsík*. Praha, 1946. Kdo je (Orbis).
- ŠTABLOVÁ, Renata. *Drogy, kriminalita a prevence*. 2. rozš. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1999. ISBN 80-7251-018-5.

- TICHAVOVÁ, Barbora. *Nováček: průvodce nováčka skautským světem*. 2. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008. ISBN 978-80-86825-30-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:f53228c0-8dcf-11e5-a715-005056827e52>
- VALLORY I SUBIRÀ, Eduard. *Světový skauting: výchova ke globálnímu občanství*. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2016. ISBN 978-80-7501-097-1.
- VAŠUTOVÁ, Maria a PANÁČEK, Michal. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-125-1.
- VAŠUTOVÁ, Maria. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2005. ISBN 80-7042-691-8.
- WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:dd1e23e0-d700-11e5-9ce1-005056827e51>
- ZAPLETAL, M., NAVRÁTIL, J. a ČAKRTOVÁ, M. *Na pomoc skautským vůdcům*. Vydání první. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, Tiskové a distribuční centrum, 2006. ISSN: 1210-9827
- ZAPLETAL, Miloš. *Rádce skautské družiny*. Vydání třetí. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2016. ISBN 978-80-7501-102-2.
- ZELENKA, Josef a PÁSKOVÁ, Martina. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:cbc2c5e0-4764-11e6-ab2f-005056827e52>

Časopisy

- NOSEK, Václav. Skauting, ročník 34. *Curriculum vitae*. Praha: nadace Fons pro Junak - svaz skautů a skautek ČR a Slovensky Skauting, 1996, zvláštní číslo, s. 26.

Internetové odkazy

Abz slovník českých synonym. Slovník-synonym.cz. *Pojem rámeček* [online]. © 2008-2018 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <http://www.slovník-synonym.cz/web.php/slovo/ramec>

ABZ.cz. SCS.ABZ.CZ: Slovník cizích slov. *Pojem homofobie* [online]. ©1992 [cit. 2018-10-22]. Dostupné z: https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=homofobie&typ_hledani=prefix

ABZ.cz. SCS.ABZ.CZ: Slovník cizích slov. *Pojem skaut* [online]. ©1992 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/skaut>

ABZ.cz. SCS.ABZ.CZ: Slovník cizích slov. *Pojem symbol* [online]. ©1992 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <http://www.slovník-synonym.cz/web.php/slovo/riziko>

ABZ.cz. SCS.ABZ.CZ: Slovník cizích slov. *Pojem symbol* [online]. ©1992 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/symbol>

ABZ.cz. SCS.ABZ.CZ: Slovník cizích slov. *Pojem xenofobie* [online]. ©1992 [cit. 2018-10-22]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/skaut>

Časopisy.skaut.cz. Casopisy.skaut.cz. *Nováček* [online]. © 2013 [cit. 2018-10-16]. Dostupné z: <https://casopisy.skaut.cz/knihovna/512>

Idealni.cz První info. Idealni.cz. *Anorexie, bulimie, přejídání* [online]. © 2015 [cit. 2018-10-21]. Dostupné z: <https://www.idealni.cz/prvni-info-anorexie-bulimie-prejidani/>

Junák - český skaut, z. s.: *Stanovy spolku* [online]. © 2014-2015 [cit. 2018-10-12]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/dokumenty/file/114-standovy-junaka-podepsane?autologin=1>

Junák - český skaut, z. s.: *Strategie 2022* [online]. © 2014 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/wp-content/uploads/2018/05/strategie-2022.pdf>

Junák tábor. Junak-tabor.cz. *Webové stránky skautských organizací v ČR* [online]. ©2018 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://www.junak-tabor.cz/weby/zajimave/skautske-cr.html>

MORLAND, Liam. Scoutdocs. *Fundamental Principles: The basic ideas underlying the Scout Movement* [online]. ©1992 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: https://scoutdocs.ca/Documents/Fundamental_Principles.php

NOVÁK, Lukáš. Skauting. *Skauting* [online]. ©2015 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <http://www.skaut.org/skauting.php#a>

Pražské centrum primární prevence. *Prevence-praha.cz. Rasismus a xenofobie* [online]. © 2018 [cit. 2018-10-22]. Dostupné z: <http://www.prevence-praha.cz/index.php/rasismus-a-xenofobie>

Projekt E-Bezpečí. *E-bezpeci.cz. Co je kyberšikana?* [online]. © 2008-2018 [cit. 2018-10-19]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/17-cojekyllbersikana>

Scouts: Creating a BetterWorld. *Scout.org. Historical Highlights* [online]. ©2018 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: Scout.org/historical-highlights

Scouts: Creating a BetterWorld. *Scout.org. National Scout Organisation* [online]. ©2018 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: Scout.org/worldwide

Scouts: Creating a BetterWorld. *Scout.org. Vision* [online]. ©2018 [cit. 2018-10-20]. Dostupné z: Scout.org/vision

Skaut křižovatka. *Krizovatka.skaut.cz. Vůdcovská zkouška* [online]. © 2014-2015 [cit. 2018-10-15]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/oddil/vzdelavani/kvalifikace-oddil/1019-vudcovska-zkouska-oddil>

Skaut. *Skaut.cz. Program* [online]. ©2018 [cit. 2018-10-14]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/program/>

Skaut. *Skaut.cz. Fakta a čísla* [online]. ©2018 [cit. 2018-10-14]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/fakta-a-cisla/>

Skaut. *Skaut.cz. Historie* [online]. ©2018 [cit. 2018-10-14]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/historie/>

Skaut. *Skaut.cz. Naše projekty* [online]. ©2018 [cit. 2018-10-14]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/nase-projekty/>

Skaut. *Skaut.cz. Vedení organizace* [online]. ©2018 [cit. 2018-10-14]. Dostupné z: <https://www.skaut.cz/skauting/vedeni-organizace/>

Šance Dětem. Informační portál - Šance Dětem. *Extremismus* [online]. © 2011-2018 Nadace Sirius [cit. 2018-10-19]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/extremismus.shtml>

Šance Dětem. Informační portál - Šance Dětem. *Krádeže* [online]. © 2011-2018 Nadace Sirius [cit. 2018-10-19]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/kradeze.shtml>

Šance Dětem. Informační portál - Šance Dětem. *Vandalismus* [online]. © 2011-2018 Nadace Sirius [cit. 2018-10-19]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/vandalismus.shtml>

Šance Dětem. Informační portál - Šance Dětem. *Záškoláctví* [online]. © 2011-2018 Nadace Sirius [cit. 2018-10-19]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/zaskolactvi>

Šance Dětem. Informační portál - Šance Dětem. *Závislostní chování* [online]. © 2011-2018 Nadace Sirius [cit. 2018-10-19]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/zavislostni-chovani.shtml>

Internetové odkazy - videa

Centrum publicistiky, dokumentaristiky a vzdělávání. Rodina, škola a já. *Jsi lhář a zloděj* [online]. © Česká televize 2007 [cit. 2018-10-18]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1128654162-rodina-a-ja/207562230640007-rodina-skola-a-ja/>

Šance Dětem. Informační portál - Šance Dětem. *O psychosexuálním vývoji dětí* [online]. © 2011-2018 Nadace Sirius [cit. 2018-10-23]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/odborna-knihovna/o-psychosexuálním-vyvoji-u-deti-27390.html>

Rodina, škola a já: Téma: Jsi lhář a zloděj! Česká televize. © Česká televize 2007 [online]. [cit. 09.10.2018]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1128654162-rodina-a-ja/207562230640007-rodina-skola-a-ja/>

Příloha č. 1 Otázky v dotazníkovém šetření

- **Pohlaví:** dívka x chlapec
- **Věk:**.....
- **Kraj:**.....
- **Navštěvuješ nějaké kroužky?**
 - ano **x** ne
 - Pokud **ano**, vyber, které mezi ně patří:
 - Skaut
 - Orel
 - Sportovní kroužek (Uveď jaký sport.):.....
 - Hra na hudební nástroj
 - Tvořivý kroužek (ruční tvoření)
 - Dramatický kroužek
 - Výtvarný kroužek
 - Turistický oddíl
 - Pionýr
 - Jiné:.....
 - Pokud **ne**, vyber, které bys chtěl navštěvovat:
 - Skaut
 - Orel
 - Sportovní kroužek (Uveď jaký sport.):.....
 - Hra na hudební nástroj
 - Tvořivý kroužek (ruční tvoření)
 - Dramatický kroužek
 - Výtvarný kroužek
 - Turistický oddíl
 - Pionýr
 - Jiné:.....
- **Jak často kroužek/ky navštěvuješ?**
 - 1 – 2 krát/týden
 - 3 – 4 krát/týden
 - 5 krát/týden
 - 6 krát a více

- **Kolik hodin ti v týdnu zaberou kroužky?**
 - 1 – 2 h
 - 3 – 4 h
 - 5 – 6 h
 - 7 – 8 h
 - 9 a více hodin
- **Máš kamarády v rámci kroužků?**
 - Ano x ne
- **Jak nejčastěji tráviš svůj volný čas?**
 - Chodím na schůzky a výpravy v rámci skautu.
 - Na kroužku (mimo skaut)
 - S partou kamarádů (např. venku nebo na oblíbeném místě)
 - S rodinou
 - PC, televize, mobil
 - Jiné:.....

- **Znáš níže uvedené pojmy z oblasti projevů rizikového chování?**

Projevy rizikového chování	Odpověď zakroužkuj
Alkohol	Ano x ne
Drogy (kouření, marihuana, atd.)	Ano x ne
Záškoláctví	Ano x ne
Krádeže	Ano x ne
Lhaní	Ano x ne
Agrese (od fyzického napadení po pomluvy)	Ano x ne
Šikana (Opakované a záměrné ubližování jednou nebo více osobami jinému jedinci nebo skupině.)	Ano x ne
Vandalismus (např. sprejerství na vagónech, poškozování majetku školy, atd.)	Ano x ne
Extremismus (např. nošení symbolů vztahující se k nacismu jako je hákový kříž, dále rasismus, atd.)	Ano x ne
Poruchy příjmu potravy (např. anorexie, bulimie, atd.)	Ano x ne
Rizikové chování v dopravě (např. porušování dopravních předpisů), rizikové sporty (např. americký fotbal, skateboard, lyže, atd.)	Ano x ne
Xenofobie (např. strach z cizího, odpor nenávisť k cizincům)	Ano x ne
Intolerance (Jedná se o nesnášenlivost, nerespektování, netoleranci například k tělesně postiženým, k náboženskému vyznání, atd.)	Ano x ne
Homofobie (jedná se o odpor nebo rozumu vymykající se strach z homosexuality ne homosexuálně zaměřených osob)	Ano x ne
Sexuální rizikové chování	Ano x ne

- **Kde jsi slyšel/a nebo viděl/a projevy rizikového chování?**
 - Filmy, seriály
 - Doma (u členů rodiny)
 - PC hry
 - Ve škole
 - V partě kamarádů
 - Ve skautu
 - Na kroužku (mimo skaut)
 - Jiné:.....

- **Jestliže jsi už slyšel/a o rizikovém chování z předchozích otázek, určitě víš, jak je možné se mu vyvarovat (prevence). Jak ses o prevenci dověděl/a (správné možnosti postačí zakroužkovat)?**
 - Rodina
 - Výukový program
 - Film
 - Hra (např. o zdravém životním stylu, atd.)
 - Scénka (např. hraná scénka)
 - Kamarádi
 - Jiné:

- **Hrál/a jsi hry (ne na počítači), kde ses s ostatními snažil/a dodržovat pravidla, pomáhat si, hrát fair play, atd.**
 - Ano x ne
 - Pokud ano, uveď jak často:
 - Pouze jednou
 - Jednou za čas
 - Často
 - Pravidelně
 - Kde jsi tyto hry hrál/a? Uveď všechny možnosti:
..... (př. skaut, škola, atd.)

- **Byl/a jsi někdy za školou?**
 - Ano x ne
 - Pokud ano, uveď jak často:
 - Výjimečně

- Příležitostně (někdy)
 - Často
 - Pravidelně
- **Setkal/a ses s násilím (fyzické i psychické)?**
 - Ano x ne
 - Pokud ano tak kde:
 - Škola
 - Doma
 - Venku
 - Kroužek
 - Kolikrát?
 - Výjimečně
 - Příležitostně (někdy)
 - Často/Pravidelně
- **Byl/a jsi někdy sám terčem násilí?**
 - Ano x ne
 - Pokud ano, tak kde:
 - Škola
 - Doma
 - Venku
 - Kroužek
 - Kolikrát?
 - Výjimečně
 - Příležitostně (někdy)
 - Často
 - Pravidelně
- **Pomohl/a jsi někdy kamarádovi/kamarádce, když mu/jí někdo ubližoval (např. i posmíval)?**
 - Ano x ne
- **Užil/a jsi někdy drogy (alkohol, cigarety, marihuana, jiné)?**
 - Ano x ne.
 - Kolikrát:
 - 1x

- Příležitostně (někdy)
 - Pravidelně
- **Setkal/a jsi se s někdy s krádeží?**
 - Ano x ne
 - Pokud ano, tak při jaké příležitosti:
 - Byl/a jsem svědkem.
 - Někdo mě naváděl, abych kradl/a.
 - Sám/sama jsem něco vzal/a.
 - Když se mi u někoho něco líbí, vždycky si to vezmu (ukradnu).
- **Setkal/a jsi se někdy s lhaním?**
 - Ano x ne
 - Pokud ano, tak při jaké příležitosti:
 - Byl/a jsem svědkem, když někdo lhal.
 - Někdo mě naváděl, abych lhal/a.
 - Sám/sama jsem lhal/a.
 - Někdy lžu.
 - Lžu vždycky, když se chci vyhnout nepříjemnostem.
- **Používáš počítač, mobil, tablet?**
 - Ano x ne
 - Jak často:
 - Měsíčně
 - Týdně
 - Denně
 - Kolik hodin:
- **Hraješ akční, bojové počítačové hry?**
 - Ano x ne
- **Učil/a ses nebo povídal/a si o rizikovém chování (kouření, alkohol, násilí, atd.)?**
 - Ano x ne
 - Napiš kde:

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michaela Štegnarová
Katedra:	KPG
Vedoucí práce:	Doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Skauting a jeho vliv na děti 2. stupně základní školy
Název v angličtině:	Scouting and its impact on children at upper primary school
Anotace práce:	Tato práce se zabývá vlivem skautingu v oblasti prevence rizikového chování, kterým se myslí např. záškoláctví, drogy, násilí, atd. Bylo provedeno dotazníkové šetření zaměřené na cílovou skupinu dětí ve věku 11 – 15 let. Byla provedena analýza získaných odpovědí a popsány dosažené výsledky. Závěrem bakalářské práce bylo zhodnocení dosavadního přístupu a návrh jeho zefektivnění.
Klíčová slova:	Skauting, rizikové chování, prevence, dotazníkové šetření.
Anotace v angličtině:	This work deals with the influence of scouting on the risk behaviour, such as rating, drugs, violence, etc. It was done a questionnaires survey, which was focused on the group of children 11 – 15 years old. An analysis of the obtained answers was carried out and the achieved results were described. The evaluation of the current approach together with the proposal to make scouting more effective in this area concluded submitted bachelor thesis.
Klíčová slova v angličtině:	Scouting, risk behaviour, prevention, questionnaires survey.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Otázky v dotazníkovém šetření
Rozsah práce:	59 stran, 6 stran příloh, 1 strana anotace
Jazyk práce:	Čeština